

ISSN 2311-3413

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 12

ЕКОНОМІКА

i

2015

ФІНАНСИ

ЖУРНАЛ ВКЛЮЧЕНО ДО МІЖНАРОДНИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗ:
РОСІЙСЬКОГО ІНДЕКСУ НАУКОВОГО ЦИТУВАННЯ (РИНЦ)
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

SCIENTIFIC JOURNAL
Economics and Finance



INDEX  COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Дніпропетровськ
2015

Редакційна колегія:

- Атамас П.Й.**, кандидат економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Andris Denins, Dr.oec., Professor, Faculty of Economy and Management, University of Latvia (Rīga, Latvia);
Andrej Udovč, Doctor of Economic Sciences, Professor of Economics, Head of the chair for agrometeorology, agricultural land management, economics and rural development Biotechnical faculty, Univerza v Ljubljani (Slovenia);
Бабич В.П., д.э.н., профессор, председатель Всемирного ноосферно-онтологического общества им. В.И. Вернадского (Бостон-Харьков-Санкт-Петербург), действительный член РАННО, член Ассоциации русскоязычных ученых штата Массачусетс (Бостон, США);
Brezina Ivan, prof. Ing., CSc., Faculty of Economic Informatics, Department of Operations Research and Econometrics, The University of Economics in Bratislava (Bratislava, Slovakia);
Довбня С.Б., доктор економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Dimitar Kanev, Doctor of Economic Sciences, Professor of Economics (Varna, Bulgaria);
Dr. Jerald L. Feinstein, DeVry University - Engineering Dean (Denver, Colorado, USA);
Константин Савов Калинков, доктор економіки, професор (Варна, Болгарія);
Крамаренко Г.О., доктор економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Маюров Н.П., д.ю.н., профессор, заслуженный юрист РФ, почетный сотрудник МВД России, зав. кафедрой государственного и административного права Межрегионального института экономики и права при МПА ЕврАзЭС (г. Санкт-Петербург, Россия);
Мних М.В., доктор економічних наук, професор (Київ, Україна);
Окулич-Казарин В.П., доктор педагогических наук, профессор Академии Яна Длугоша в Ченстохове (Польша), MBA (NY), эксперт в мотивации персонала;
Павлов К.В., доктор економічних наук, професор (Іжевськ, Російська Федерація);
Паршина О.А., доктор економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Пелих С.О., доктор економічних наук, професор (Мінськ, Республіка Беларусь);
Плаксієнко В.Я., доктор економічних наук, професор (Полтава, Україна);
Пліскановський С.Т., доктор технічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Пунько Б.М., доктор економічних наук, доцент (Львів, Україна);
Ruta Šneidere, PhD., Docent (Rīga, Latvia);
Nada Vignjević-Djordjević, Doctor of Economic Sciences, As. Professor (Novi Pazar, Serbia);
Yoshii Masahiko, Doctor of Economic Sciences, Professor of Economics, Graduate School of Economics, Kobe University (Japan);
Хайдаров Н. Х., доктор економічних наук, професор (Республіка Узбекистан);
Шаталова Н.І., доктор соціологічних наук, професор (Єкатеринбург, Російська Федерація);
Дробязко С.І., кандидат екон. наук, доцент, професор РАЕ (Дніпропетровськ, Україна);
Карпенко Л.М., кандидат економічних наук, доцент (Одеса, Україна);
Лисенко Д.В., кандидат економічних наук, доцент (Москва, Російська Федерація);
Тропиніна І.Г., заступник директора з наукової роботи Красноярського інституту економіки Санкт-Петербурзької академії управління і економіки (Російська Федерація);
Фадєєва Ю.В., кандидат економічних наук (Тула, Російська Федерація);
Шевченко В.М., кандидат наук з державного управління (Дніпропетровськ, Україна)

Матеріали публікуються українською, російською та англійською мовами.

Статті проходять відбір, зовнішнє та внутрішнє рецензування.

Відповідальність за зміст статей та якість перекладу інформації на англійську мову несуть автори публікацій.

Всі права захищені.

*Повний або частковий передрук і переклад дозволено лише за згодою автора і редакції.
При передрукуванні посилання на «Економіка і Фінанси» обов'язкове.*

ЗМІСТ

Ігнатенко М.М. УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЧНИМ ВИРОБНИЦТВОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....4	
Тонев М.Д. ОЩЕ НЯКОЛКО АРГУМЕНТА В ПОЛЗА НА ВИСОКИТЕ ДОХОДИ КАТО СОЦІАЛНА ИНОВАЦИЯ.....12	
Грановська В. Г. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В КОНКУРЕНТНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ...17	
Гуриева Л.К. ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ ПОДГОТОВКИ РАБОЧИХ КАДРОВ ДЛЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ.....25	
Манелюк Л.А., Нецветаєв В.А. БЕЗПЕКА ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЙСНОСТІ.....30	
Суворова С.Д., Куликова О.М., Теванян А.М. ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОВЕНЬ ЗАНЯТОСТИ НА МИРОВОМ РЫНКЕ ТРУДА.....36	
Якімцов В. В. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТЕОРІЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ (СИНЕРГЕТИКИ).....42	

CONTENTS

Ignatenko N.N. MANAGEMENT OF ORGANIC PRODUCTION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES THROUGH THE IMPLEMENTATION OF SOCIAL RESPONSIBILITY.....4	
Tonev M.D. A FEW MORE ARGUMENS IN FAVOR OF THE HIGHT INCOME AS SOCIAL INNOVATION.....12	
Granovska V. THE FORMATION SYSTEM OF MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN COMPETITIVE ENVIRONMENT DEVELOPMENT.....17	
Gurieva L.K. INSTITUTIONAL FACTORS OF PREPARATION OF PERSONNEL FOR REGIONAL ECONOMY.....25	
Manelyuk L.A., Netsvetayev V.A. SECURITY OF ELECTRONIC COMMERCE IN CONDITIONS OF UKRAINIAN REALITY.....30	
Suvorova S. D., Koulikova O. M., Tevanyan A. M. THE INFLUENCE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES ON EMPLOYMENT RATE IN THE GLOBAL LABOR MARKET.....36	
Yakimtsov V.V. THE MAIN PRINCIPLES OF SELF- ORGANIZATION THEORY (SYNERGETICS).....42	

УДК 335

JEL Classification: Q18

Ігнатенко М.М.

кандидат економічних наук, докторант
Уманський національний університет садівництва, Україна

Игнатенко Н.Н.

кандидат экономических наук, докторант
Уманский национальный университет садоводства, Украина

Ignatenko N.N.

candidate of economic sciences, doctoral candidate
Uman national University of adovocate, Ukraine

УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЧНИМ ВИРОБНИЦТВОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

УПРАВЛЕНИЕ ОРГАНИЧЕСКИМ ПРОИЗВОДСТВОМ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ОСНОВЕ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ MANAGEMENT OF ORGANIC PRODUCTION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES THROUGH THE IMPLEMENTATION OF SOCIAL RESPONSIBILITY

У статті визначені особливості органічного аграрного виробництва в Україні та у світі. Показані конкурентні переваги вітчизняних органічних сільськогосподарських підприємств. Виявлені проблеми та тенденції органічного руху. Визначені додаткові можливості здійснення соціальної відповідальності у процесі розвитку органічного виробництва. Обґрунтовані організаційно-економічні та управлінські рішення щодо їх реалізації.

Ключові слова: органічне виробництво, аграрні підприємства, переваги, ризики, продукція, конкурентоспроможність, соціальна відповідальність, розвиток, управління.

В статье определены особенности органического производства в Украине и в мире. Показаны конкурентные преимущества отечественных органических сельскохозяйственных предприятий. Выявлены проблемы и тенденции органического движения. Выявлены дополнительные возможности осуществления социальной ответственности в процессе развития органического производства. Обоснованы организационно-экономические и управленческие решения по их реализации.

Ключевые слова: органическое производство, аграрные предприятия, преимущества, риски, продукция, конкурентоспособность, социальная ответственность, развитие, управление.

In the article the features of organic agricultural production in Ukraine and in the world. Shown competitive advantages of the domestic organic agricultural enterprises. Identified problems and trends of the organic movement. Identified additional opportunities for implementing social responsibility in the process of development of organic production. Proved organizational, economic and managerial decisions on their implementation.

Key words: organic production, agricultural enterprise, benefits, risks, products, competitiveness, social responsibility, development, management.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток сільськогосподарського виробництва не є перешкодою для органічного землеробства як прояву найвищої соціальної відповідальності товаровиробників у сфері агробізнесу. Воно є актуальним на сьогодні через низку явних екологічних, виробничо-економічних та соціальних переваг, що притаманні цій сфері діяльності. Інтенсифікація сільського господарства, яка останнім часом відбувається в усьому світі, має негативний вплив не лише на навколишнє середовище, але і виснажує природні ресурси, без яких ведення традиційного аграрного

виробництва неможливе, несе небезпеку здоров'ю споживачів як це не парадоксально.

Нами визначено, що органічні аграрні підприємства мають екологічні та конкурентні переваги саме в Україні. Вони проявляються у наявності великого природно-ресурсного потенціалу, традиційного досвіду та належній підготовці фахівців і спеціалістів, щоб виправити попередньо перелічені негативні тенденції, а також скоротити викиди вуглекислого газу, закису азоту й метану, які сприяють глобальному потеплінню; дозволяють використовувати органічні добрива замість мінеральних у значних масштабах; близькості та значній ємності аграрних споживчих ринків. Також органічна продовольча продукція має значні переваги для здоров'я споживачів.

По-перше, органічне аграрне та агропромислове виробництво знижує ризики втрати здоров'я для працівників, адже саме вони найбільш уразливі до дії хімікатів, які використовують конвенційні сільськогосподарські підприємства. По-друге, органічні продукти більш корисні для споживачів завдяки мінімізації впливу на здоров'я токсичних і стійких хімічних речовин. Середньостатистичні конвенційні овочі та плоди містять у своєму складі понад 20 видів пестицидів, м'ясо та молоко містять антибіотики, гормони, стимулятори росту. Отже, соціальна відповідальність аграрних підприємств з органічним продовольчим виробництвом не викликає сумнівів [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану, проблем та перспектив розвитку органічного сільськогосподарського виробництва присвячені наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Г. Антонюк, В. Артиш, Р. Безус, Н. Берlach, В. Вовк, В. Гармашова, Т. Дудар, В. Кисіль, М. Кобець, М. Крапивко, Б. Кружель, Є. Милованова, О. Рудницької, П. Барбері, Х. Кахілуото, Р. Штейнер, та ін. Україна є важливою аграрною країною світу, яка має великий потенціал у виробництві та споживанні органічних продуктів харчування. Попит на українську органічну продукцію постійно зростає на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому важливим є розвиток органічних аграрних підприємств у плані здійснення соціальної відповідальності (додаткової зайнятості, розвитку фермерських та особистих господарств, збільшення доходів населення, відтворення природної продуктивності агробіоценозів та їх різноманіття), що потребує подальших розробок.

Мета та завдання статті. Згідно з дослідженнями вчених з різних країн, органічні продукти на 50% містять більше поживних речовин, мінералів та вітамінів (вітамін С, залізо, магній і фосфор), ніж аналогічні продукти з промислових ферм. Особливо корисні органічні продукти для дітей, оскільки їхній організм більш вразливий до дії залишків пестицидів, нітратів, важких металів та антибіотиків у продуктах харчування. Тому світовий ринок органічної харчової продукції як прояв найвищої соціальної відповідальності агробізнесу розвивається швидкими темпами [4].

Результати дослідження. Українські аграрні та агропромислові підприємства лише починають участь у формуванні та становленні ринку

органічної продукції, який є вже досить розвинутим у інших країнах зокрема, у США, Канаді, ЄС.



Рис. 1. Основні властивості органічного виробництва як соціально відповідального для суб'єктів господарювання агросфери
(розроблено автором)

Останнім часом вітчизняний аграрний ринок органічних продуктів стрімко зростає завдяки прагненню покупців до здорових раціонів споживання та зростаючого позитивного впливу сучасних органічних технологій по виготовленню масових продуктів харчування. Проте кількість жителів, яка споживає органічне продовольство, дуже незначна та потребує розширення.

Важливою соціальною перевагою органічного сільського господарства є також і те, що воно має високий потенціал для забезпечення життєдіяльності сільського населення і поживлення роботи дрібних фермерських господарств. Разом із зростанням органічного сектора зростатиме і працевлаштування сільських жителів, оскільки органічне землеробство менш механізоване і потребує, як правило, більше затрат праці. Як результат, органічне виробництво може стати ефективним інструментом збереження традиційних знань ведення

господарства у кожному регіоні, а також зменшення міграції сільського населення до мегаполісів [5]. Можна виділити основні переваги виробництва органічних сільськогосподарських та продовольчих продуктів, представлені на рис. 1.

Українські сільськогосподарські підприємства, маючи значний потенціал для виробництва органічної продовольчої продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягли певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Так, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь у країні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, складає біля 273 тис. га, а країна займає двадцять перше місце серед країн – лідерів світового органічного руху.

Частка сертифікованих органічних площ у структурі сільськогосподарських угідь України складає майже 0,7%. Це вказує на значні резерви та ресурси їх зростання на перспективу. На початок 2013 р. в Україні функціонувало близько 164 сертифікованих органічних господарств, які обробляли понад 272,9 тис. га сільськогосподарських угідь (табл. 1).

Таблиця 1

Величина та динаміка показників, які характеризують розвиток органічних аграрних підприємств в Україні*

Показники	Рік						
	2002	2005	2009	2010	2011	2012	2013
Площа с.-г. угідь, млн. га	41,8	41,7	41,6	41,6	41,6	41,6	41,5
Загальна площа органічних с.-г. угідь, тис. га	164,4	241,9	269,9	270,2	270,2	270,3	272,9
Частка площі органічних с.-г. угідь, % загальної площі с.-г. угідь	0,39	0,58	0,65	0,65	0,65	0,65	0,66
Темпи приросту загальної площі органічних с.-г. угідь	-	1,01	1,08	1,00	0,99	1,00	1,01
Кількість господарств, од.	31	72	118	121	142	155	164
Темпи приросту кількості господарств	-	1,03	1,28	1,03	1,17	1,09	1,06

* Складено автором за [1]

У 2000-х роках органічним сільськогосподарським виробництвом займалися, в основному, великі та середні за розміром інтегровані агропромислові підприємства, середня площа яких становила 5,3 тис. га. Аналіз даних Organic-world та розробленого прогнозу ними свідчать, що кількість органічних господарств зростає. До них приєдналися також невеликі особисті селянські та фермерські господарства, що зумовило зменшення середнього розміру органічних господарств у 2013 р. до 1,5 тис. га [2].

Сукупність підприємств органічного сільськогосподарського виробництва невпинно розвивається у всіх виробничо-економічних та маркетингових напрямках. За останні 5 років значно зріс асортимент органічних видів продукції у торгівельній мережі. У 2013 р. асортимент органічних товарів становив 309 одиниць, що у 7 разів більше показника 2006 р. Поки що на місцевому ринку розміщено 94 одиниці органічних товарів, або 30,4 % від

асортименту. Проте в порівнянні з 2006 р. цей показник збільшився у 8,5 разів. Експорт за цей час зріс у 5,8 разів і становив 215 найменувань органічних продуктів або 69,6 % їх загальної кількості (рис. 2).

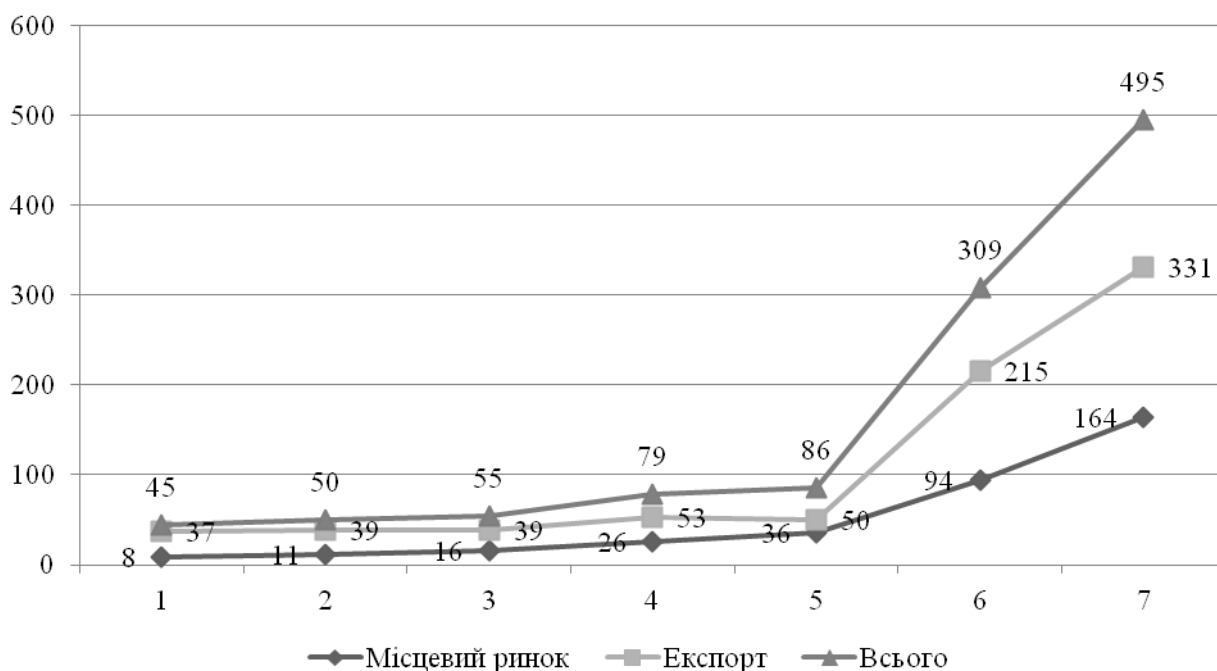


Рис. 2. Асортимент органічної продовольчої продукції вітчизняних суб'єктів господарювання агросфери та прогноз його зростання
(розроблено автором за [1])

На основі проведених розрахунків доведено, що у 2020 р. асортимент органічних товарів зросте на 60,2 % і становитиме 495 найменувань продукції, у т. ч. на місцевому ринку – на 74,5 %, і досягне 165 од., експорт збільшиться на 54 %, до 331 найменування продукції. У 2013 р. загальний обсяг реалізованої органічної продукції в Україні склав 4592,3 т, що на 2167,3 т більше, ніж у 2006 р. На місцевому ринку було реалізовано 39,3 %, а на експорт відправлено 60,7 % продукції (рис. 3).

Для розвитку виробництва та ринку органічної продукції в Україні у контексті соціальної відповідальності аграрних підприємств необхідно здійснювати такі управлінські рішення: розвивати та підтримувати сільськогосподарську кооперацію; створювати спеціалізовані магазини, заклади громадського харчування, місця для цієї продукції на гуртових ринках; сприяти розвитку експорту органічної продукції; організовувати спеціалізовані ярмарки та виставки.

Визначено, що найбільше органічних підприємств з виробництва сільськогосподарської сировини та продовольчої продукції зосереджено в Київській (25 %), Вінницькій (11,1 %), Львівській (8,3 %) та Волинській (8,3 %) областях. Значно менша їх кількість функціонує у Житомирській, Полтавській, Тернопільській, Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській, Донецькій та Луганській областях (рис. 4).

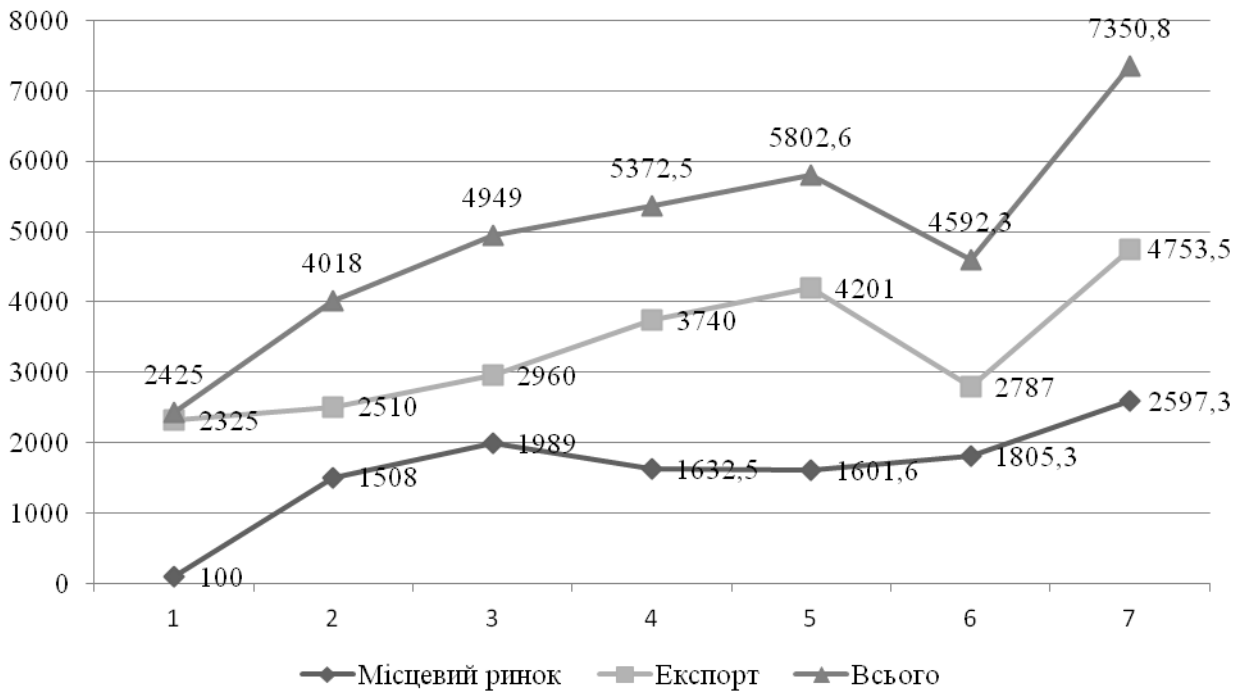


Рис. 3. Обсяг реалізації органічної продовольчої продукції аграрними підприємствами України та прогноз його зростання, т
(розроблено автором за [1])

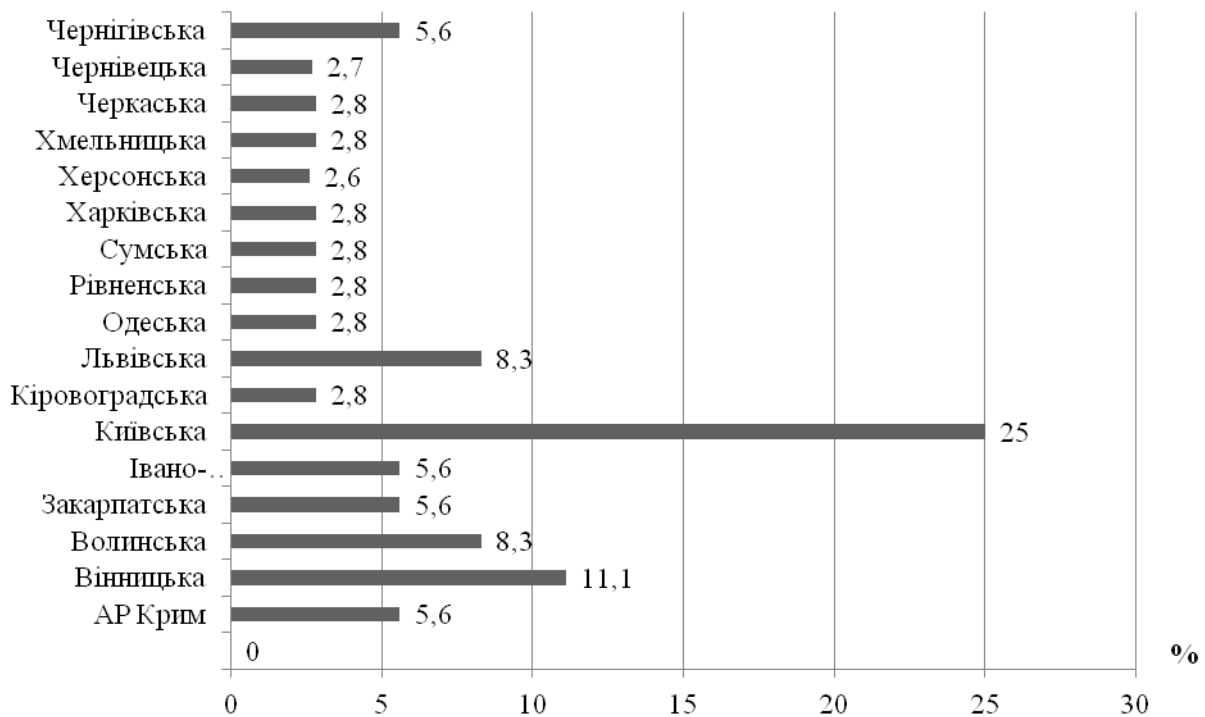


Рис. 4. Розміщення органічних підприємств з виробництва сільськогосподарської та продовольчої продукції в регіонах України, %
(розроблено автором за [1])

Основними виробниками органічних продовольчих продуктів є як великі сільськогосподарські підприємства – лідери за показниками

конкурентоспроможності, так і нішеві фермерські господарства. Це ПАТ “Агротехнологія”, інтегроване агропромислове підприємство “Глобине” у Полтавській, агрофірма “Поле” у Черкаській, “Дарлісад” у Волинській, ПАТ “ДМК Таврія” у Херсонській областях та інші підприємства. Потенціал для розвитку органічних аграрних підприємств в Україні оцінюється як величезний. Це 8 млн. га екологічно чистих земель; низький рівень використання пестицидів та хімічних добрив; забезпеченість аграрної сфери економіки трудовими ресурсами; міцні традиції ведення сільськогосподарського виробництва у злагоді з природою; експортна привабливість органічної продукції для країн ЄС.

Проте інновації дозволяють значно збільшити виробництво продуктів харчування на промисловій основі (генна інженерія, біотехнології, синтетичні добавки, ГМО тощо), виробляти дешеву синтетичну їжу, змінити її смакові якості. Це дозволяє “нагодувати всіх” і також розуміється як прояв соціальної відповідальності – у цьому відношенні найбільш цитованим є діалог президента Зімбабве і представників ФАО [6].

"Greenpeace" оприлюднив список компаній, які використовують в своїй продукції ГМО. Цікаво, що в різних країнах ці компанії ведуть себе по-різному, в залежності від законодавства конкретної країни. Наприклад, у США, де виробництво та продаж продукції з ГМ-компонентами ніяк не обмежені, ці компанії в своїй продукції ГМО використовують, а от, наприклад, в Австрії, яка є членом Євросоюзу, де діють досить суворі закони по відношенню до ГМО – ні. Проте маркування такого вмісту здійснюється недостатньо або формально. Споживач не орієнтується у складі продукції, не знає про наслідки від неправильного харчування, впливу синтетичної їжі на здоров'я, тривалість життя. Це ще раз підтверджує думку і про дотримання вимог безпеки за умови використання ГМО, і про переваги розвитку органічного землеробства та необхідність удосконалення управління ним на засадах соціальної відповідальності.

Висновки та пропозиції. У процесі здійснення завдань органічного виробництва в Україні на засадах соціальної відповідальності суб'єктів господарювання агросфери та управління ним, необхідно також навчати українських споживачів культурі харчування і підвищувати інформованість суспільства щодо функціонуючої в країні системи контролю безпечності продукції, особливо продовольчих товарів [7]. Це є важливою складовою конкурентоспроможності вітчизняних продовольчих товарів порівняно з імпортними. В свою чергу, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств і корпорацій, їх продукції є основним засобом, що дозволяє максимізувати позитивні соціальні, виробничо-економічні й екологічні ефекти та мінімізувати загрози й ризики органічного виробництва.

Бібліографічні посилання:

1. Органік в Україні / Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-39-01>
2. Милованов Є.В. Поточний стан та шляхи активізації органічного руху в Україні / Є.В. Милованов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Pres_organik2013.pdf](#)

3. Томашевська О.А. Органічне виробництво в світі: реалії та перспективи / О.А. Томашевська // Всеукраїнський науково-виробничий журнал "Інноваційна економіка", 2013. – № 6. – С.161-164. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : inek_2013_6_40.pdf.
4. Мостенська Т.Л. Перспективи розвитку органічних продуктів України / Т.Л. Мостенська, О.С. Ралко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : article organic products ukr.pdf.
5. Артиш В.І. Особливості органічного агровиробництва в концепції сталого розвитку АПК України / В.І. Артиш // Економіка АПК. – 2012. – № 7. – С. 19-23.
6. Ковальова О.В. Щодо напрямів розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1292/>.
7. Воскобійник Ю.П. Ємність ринку органічної продукції в Україні / Ю.П. Воскобійник // Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». – К., 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Agrostatistics.pdf.
8. Ігнатенко М.М. Пріоритети та завдання формування корпоративної соціальної відповідальності аграрних та харчових підприємств / М.М. Ігнатенко // Розвиток українського села – основа аграрної реформи в Україні: матер. Причорноморської регіон. наук.-практ. конф., м. Миколаїв 22-24 квітня 2015 р. – Миколаїв: МНАУ, 2015. – С. 66-68.

List of references:

1. Orhanik v Ukraini / Federatsiia orhanichnoho rukhu Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-39-01>
2. Mylovanov Ye.V. Potochnyj stan ta shliakhy aktyvizatsii orhanichnoho rukhu v Ukraini / Ye.V. Mylovanov // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : Pres_organik2013.pdf
3. Tomashevs'ka O.A. Orhanichne vyrobnytstvo v sviti: realii ta perspektyvy / O.A. Tomashevs'ka // Vseukrains'kyj naukovo-vyrobnychyj zhurnal "Innovatsijna ekonomika", 2013. – № 6. – S.161-164. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : inek_2013_6_40.pdf.
4. Mostens'ka T.L. Perspektyvy rozvytku orhanichnykh produktiv Ukrainy / T.L. Mostens'ka, O.S. Ralko // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostup : article organic products ukr.pdf.
5. Artysh V.I. Osoblyvosti orhanichnoho ahrovyrobnytstva v kontseptsii staloho rozvytku APK Ukrainy / V.I. Artysh // Ekonomika APK. – 2012. – № 7. – S. 19-23.
6. Koval'ova O.V. Schodo napriamiv rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva sil'skohospodars'koi produktsii v Ukraini. Analychna zapyska. Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen'. – K., 2012. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.niss.gov.ua/articles/1292/>.
7. Voskobijnyk Yu.P. Yemnist' rynku orhanichnoi produktsii v Ukraini / Yu.P. Voskobijnyk // Natsional'nyj naukovyj tsentr «Instytut ahrarnoi ekonomiky». – K., 2013. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : Agrostatistics.pdf.
8. Ihnatenko M.M. Priorytety ta zavdannia formuvannia korporatyvnoi sotsial'noi vidpovidal'nosti ahrarnykh ta kharchovykh pidpriemstv / M.M. Ihnatenko // Rozvytok ukrains'koho sela – osnova ahrarnoi reformy v Ukraini: mater. Prychornomors'koi rehion. nauk.-prakt. konf., m. Mykolaiv 22-24 kvitnia 2015 r. – Mykolaiv: MNAU, 2015. – S. 66-68.

УДК 335

JEL Classification: J10, J17

Tonev M.D.

PhD, assoc. prof. of economics,
Varna Free University, Varna, Bulgaria

Тонев М.Д.

доктор по икономика, доцент по политическа икономия
Варненския свободен университет, Варна, България

A FEW MORE ARGUMENS IN FAVOR OF THE HIGHT INCOME AS SOCIAL INNOVATION

ОЩЕ НЯКОЛКО АРГУМЕНТА В ПОЛЗА НА ВИСОКИТЕ ДОХОДИ КАТО СОЦИАЛНА ИНОВАЦИЯ

The report attempts to clarify the macroeconomic effects of the relatively high wages in a competitive market the example of Japan. Considered consensus macroeconomic models that allow the link between high-income and planned expenditure aggregate demand as a Keynesian type of solution to the problem of economic growth and development of the farm. Designed on Bulgarian economic reality that logic suggests that Bulgarian sector lacks adequate management policy income.

Keywords: incomes; innovations; purchasing power; economic development; monopolies; competition.

В доклада се прави опит да се изясни макроикономическият ефект от относително по-високото заплащане на труда в условията на конкурентен пазар на примера на Япония. Разглеждат се консенсусните макроикономически модели, които дават връзката между високите доходи, плановете разходи и съвкупното търсене като кейнсиански тип решение на проблема за икономическия растеж и развитието на стопанството. Проектирана върху българската икономическа действителност тази логика, подсказва, че в българското стопанство липсва адекватна политика на управление на доходите.

Ключови думи: доходи; иновации; покупателна способност; икономическо развитие; монополи; конкуренция.

Днес вече не се оспорва ролята на високите доходи като социална иновация. Като най-типичен пример се посочват обикновено САЩ. Едва ли САЩ, които имат твърде кратка история като държава и нация са първооткриватели на високите доходи като социална иновация. Още повече, че конкретно в САЩ високото заплащане на труда не е толкова целенасочена политика, колкото исторически и географски обусловено явление – малцина колонисти се изправят пред задачата да усвоят и култивират цял един континент. Това обстоятелство предполага дългосрочно превишение на търсенето на труд спрямо предлагането на труд на трудовия пазар в ранните САЩ [1, с.133]. Съвсем друга е ситуацията в западноевропейските страни, които прилагат високите доходи като социална иновация в периода след първата световна война. Подобна политика на доходите се наблюдава и в Япония в периода след Втората световна война. Японският пример ще бъде разгледан по-подробно в доклада като конкретно доказателство за ролята на високите доходи като социална иновация за общественото развитие и икономическият просперитет на една държава и нация.

Идеята на доклада е да се аргументира необходимостта от повишаване на доходите в Република България както като социална иновация така и като израз на реална демонополизация и модернизация на българската икономика.

Като начало ще се позова на известните и консенсусни макроикономически модели, за да аргументирам допълнително тезата за

високите доходи като необходимост за развитието и просперитета на една национална икономика.

Икономиката на Япония може да се разглежда като своеобразен структурен контрапункт на силно монополизиранията българска икономика. Тя също изглежда силно монополизирана както поради съществуването на силни монополистични групировки като Мицуи, Мицубиши, Сумитомо, Дай Ичи, Санва, Хитачи, Сони, Тошиба, Тойота и мн. други, а също и поради силното влияние на мрежите от монополни структури, известни като «кейрецу». Същевременно японските мезоикономически структури са «потопени» в море от дребен бизнес. Над 90 % от японските фирми са дребни и средни предприятия, които нерядко са в ролята на поддоставчици и подизпълнители на проекти, реализирани от големите компании. За България този мащабен дребен бизнес е повече номинален. Той съществува като търговска регистрация, но на практика не е активен.

Като цяло една от характерните особености на японската икономика е високи нива на внедряване на иновации. През 50-те години Япония е на първо място по закупуване на патенти и лицензи направени в чужбина, след което японската индустрия ги внедрява или приспособява в своето производство. Като контрапункт може само да се отбележи, че през първите десетилетия на XXI век България е на последно място в Европа и на едно от последните места в света по генериране и внедряване на иновации.

Един малко известен и почти некомментиран факт в специализираната литература е този, че преломен момент в развитието на японската икономика е разбиването на комунистическите работнически съюзи. След този привидно недемократичен и репресивен акт управленският състав на фирмите и институциите и изпълнителните работници и служители започват постепенно да си сътрудничат. Двадесет години по-късно след ликвидирането на комунистическите работнически съюзи японските тийнейджъри се наслаждават на плодовете от труда на своите родители, като сформират голяма група от активни и платежоспособни потребители в японската икономика.

Япония започва своя същински икономически възход през 1955 година. Нейната икономика бележи среден ръст от около 9% на година до началото на петролната криза през 1973 година [3, р.67]. Кризата, която се съчетава с икономическа и суровинна е наречена петролен шок в страната на изгряващото слънце. Въпреки че повечето западни икономики по това време бележат икономически подем, възходът на Японската икономика няма прецедент в историята. В периода на нейния апогей от 1965 г. до 1970 година БВП на Япония нараства с изумителните 12% на година. Това е ненадминат рекорд дори до днес. Китай също поддържа високи и на моменти двуцифрени темпове на икономически растеж, но с темпове които се колебаят и не са толкова устойчиви в дългосрочен план. До 1973 г. японската икономика нараства пет пъти в сравнение с 1955 година. През същата тази 1973 година тя става втора по сила и по обем на производството икономика в света след тази на САЩ. Япония запазва втората позиция в световните класации за величината на БВП за близо 4 десетилетия - до 2013 година, когато е изместена от Китай

Изявени икономисти започват да говорят за «Japanese economic miracle»- японското чудо. Японската политика на «таргетинг» настройва националната икономика в дългосрочен план към непрекъснат и динамичен растеж. Този растеж ѝ позволява да се превърне в една от най-високо технологичните, иновационните и с високо качество на произвежданата продукция икономика в света.

Интересното е, че през този период японската икономика бележи още един значителен успех. Провежданата вътрешно-икономическа политика на японските управляващи води до разпределение на националното богатство относително равномерно. Регулациите, икономическите и данъчни закони не позволяват разслояване на обществото на свръх богати и свръх бедни, а създават истинска средна класа. Това са хора с дребен бизнес, самонаемащи се, хора със свободни професии, високотехнологични мениджъри и финансови експерти.

Един от главните фактори, обуславящи този успех са фиксираната инфлация от страна на Японската централна банка, като тя много умело манипулира паричната маса в обръщение по формулата на Ървинг Фишер: $M \cdot V = P \cdot T$, където M - money supply (парична маса в обръщение) V - velocity of money exchange (скорост в пъти на размяната (оборота) на парични копия) P - prices of goods and services (цени на стоки и услуги) T - transactions (транзакции има се предвид държавни субсидии социални помощи и др.).

През този период **правителството на Япония увеличава работните надници до седем пъти**, което води до **значително увеличаване на покупателна способност на населението**, Представителите на обществените групи на наемните работници и наемните служители, придобивайки високи доходи, стимулира потреблението вътре в икономиката. Това стимулиране от своя страна затваря кръга като води до прогресивно увеличаване на системата «производство-потребление» в самоподдържаща се и самоиндуцираща се спирала.

Математическото излагане на тази зависимост се изобразява с математическата функция $DI = C + S$ [2, p.20], където DI - Disposable incomes (разполагаем доход), C - consumptions (потребление), S - savings (спестявания.)

Високите доходи на населението водят до още едно позитивно икономическо следствие: C повишаването на доходите се повишават и спестяванията на населението. Последното от своя страна води до високи инвестиции при равни други условия. Едно от разбиранията в макроикономически план е, че високите спестявания гарантират високи инвестиции само при положение, че лихвеният процент се държи нисък. Всъщност математическите модели на избор между сегашно и бъдещо потребление показват, че спестяванията не зависят от величината на лихвите. Те са предимно психологически обусловени. Неслучайно Джон Мейнард Кейнс въвежда категории като «пределна склонност към потребление» и «пределна склонност към спестяване». Нещо повече той обръща внимание и на «парадокса на спестовността» като явление, което на микроикономическо ниво има позитивна характеристика, но на макроикономическо равнище спестяванията са

отложено потребление, което свива съвкупните планови разходи, а оттам и свива съвкупното търсене и в този контекст намалява и размерът на реалния БВП.

Икономическият модел, който илюстрира влиянието на спестяванията и инвестициите се изобразява математически със следните алгебрични функции:

$$Y = C + I \quad (1)$$

$$Y = S + C \quad (2)$$

от тук следва, че:

$$C + I = C + S \quad (3)$$

След опростяване на израза получаваме, че:

$$S = I, \quad (4)$$

където Y – БВП (GDP), C – потребление на домакинствата (consumptions), S – спестявания на домакинствата и бизнеса (savings), I – инвестиции (investment). Лихвеният процент в този модел е «цената на парите» или в случая, стойността на заемния капитал, респективно инвестицията – I .

Наблюдава се икономически растеж «при обратна зависимост на лихва – инвестиция», където ниският лихвен процент води до високи инвестиции и тази зависимост се изобразява по формула:

$$r = i - pi \quad (5)$$

$$\text{следователно } i = r + pi, \quad (6)$$

където r - real interest rate (Реалният лихвен процент), i - nominal interest rate (номинален лихвен процент), pi - inflation (инфлация, инфлационен индекс) и още:

$$AD = C + I \text{ (fixed)}, \quad (7)$$

където AD - aggregate demand (съвкупно търсене), C - consumptions (потребления), I - investments (инвестиции).

Конкретно в Япония тези инвестиции преминават през финансовия пазар, и в частност през главната финансова институция - Tokyo stock exchange (Токийската стокова борса) под формата на equity finance. Става дума за инвестиции в акции и ценни книжа на много от водещите като мащаби и икономически оборот японски корпорации. Последните на свой ред инвестират този огромен финансов капитал, предимно в иновации, изследвания, разширяване и подобряване качеството и потребителските параметри на производството.

Към 70-те години на ХХ век японската икономика е вече високопроизводителна и конкурентноспособна и се определя като Economy of scale [2, p.22]. Производството на неинтелектуални и полуинтелектуални потребителски блага е заменено с производството на интелектуални и високотехнологични потребителски стоки. Над 90 процента от създавания БВП в Япония се формира по каналите на външната търговия. Главен външно-търговски партньор за дълъг период от време са САЩ, постепенно измествани от Китай, Индия и Западна Европа.

Един от най-ярките примери на позитивна държавна намеса на макроравнище е манипулирането на японската йена спрямо американския долар. То е възложена на главния монетарен институт в японската икономика -

Централната банка на Япония. В случаите, когато японската йена е с нисък курс спрямо американския долар са облагодетелствани японските фирми-износителки. Чрез изкуственото поддържане на нисък курс на йената спрямо американския долар правителството на Япония чрез политиката на Централната банка прави скрита търговска субсидия. В случая елегантно се заобикалят принципите и регламента на свободната търговия, които забраняват подобно скрито субсидиране.

Математическата илюстрация на тази взаимовръзка между нисък курс на националната валута и високи експортни възможности на дадена икономика е моделът:

$$\mathbf{RER=NER.(Pn/Pf)} \quad (8)$$

където **RER** – реална норма на лихвата (real exchange rate), **NER** – нетна (номинална) норма на лихвата (Net Exchange rate), **Pn** – национална цена (price national), **Pf** – международна (външна) цена (price foringe).

Поради нарастващата съпротива в търговията и още повече поради наложеното условие определен процент от дадено произведено изделие да е направено в страната, в която се внася, някои от японските корпорации още през 90-те години на XX век инвестират в производствени бази зад граница. Нараства износът на японски капитал зад граница. Тази нова икономическа стратегия на капиталова интервенция има няколко предимства: корпорацията печели от ниските разходи за работна ръка на мястото на капиталовата и иновационна инвестиция; елеминират се транспортните разходи; намалят се вредните индустриални емисии, замърсяващи околната среда. Същевременно чрез директно инвестиране се избягват забрани и ограничения пред японския износ като мита и тарифи. В следствие на това Япония сега произвежда повече коли и машини зад граница, отколкото в самата Япония.

В заключение следва да се обобщи, че високите доходи, които определено изиграват важна роля за японския просперитет и за японското икономическо чудо не са панацея, нито са ключът към икономическо благоденствие и просперитет. Конкретно за България те, обаче, са необходимото условие за «оттласкването от дъното», където вече десетилетия наред се намира българската икономика. Сами по себе си високите доходи не могат да решат проблема с икономическото развитие и просперитет. Образно казано, обаче, те са «опорната точка» на «лоста», с който да се повдигне стандарта на живот на българските граждани и да започне чувствително да се приближава до стандарта на «средния европейец», каквото и да означава този евфемизъм.

List of references:

1. Кинг, Р. История на човешките миграции. – София: Сиела, 2009.
2. Gregory, N. Mankiw. November 30, .Macroeconomics. - Worth Publishers, 2009.
3. Prof. Rugman, Alan. M. December 9,2008.International Business. Industy organization in a Economy. - p.67, Financial Times, 2008.

УДК 338.436.33

JELClassification: Q12

Грановська В. Г.

кандидат економічних наук, доцент
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Грановская В. Г.

кандидат экономических наук, доцент
ГБУЗ «Херсонский государственный аграрный университет»

Granovska Victoriya

kandidat of economics, Ph.D, assistant professor,
SHEE «Kherson State Agricultural University»

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В КОНКУРЕНТНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ АГРАРНИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ В КОНКУРЕНТНЫХ УСЛОВИЯХ

THE FORMATION SYSTEM OF MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN COMPETITIVE ENVIRONMENT DEVELOPMENT

Важливим аспектом розвитку та функціонування аграрних підприємств в умовах інтеграції до європейської системи економічних відносин є забезпечення їх конкурентоспроможності в ринковому середовищі. Система управління підприємством є одним із головних інструментів зміцнення конкурентної позиції суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки. В статті обґрунтовано необхідність формулювання теоретичних та методичних підходів до визначення критеріїв, принципів, завдань системи управління аграрними підприємствами, що відповідає цільовим завданням та стратегічним пріоритетам розвитку, забезпечує пролонгацію позитивного економічного ефекту господарювання.

Ключові слова: економічна ефективність, конкурентні переваги, конкурентоспроможність, результативність функціонування, система управління, складові структури управління.

Важным аспектом развития и функционирования аграрных предприятий в условиях интеграции в европейскую систему хозяйствования является их конкурентоспособность в рыночной среде. Система управления предприятием является главным инструментом укрепления конкурентных позиций субъектов хозяйствования аграрного сектора экономики. В статье обосновано необходимость формулирования теоретических и методических подходов к определению критериев, принципов, заданий системы управления аграрными предприятиями, в соответствии целевым заданиям та стратегическим приоритетам развития, обеспечивает пролонгацию позитивного экономического эффекта хозяйствования.

Ключевые слова: экономическая эффективность, конкурентные преимущества, конкурентоспособность, результативность функционирования, система управления, составляющие структуры управления.

An important aspect of the development and functioning of the agricultural enterprises under conditions of integration into the European system of economic relations is an effective management system which ensures their competitiveness in the market environment. Now it is one of the main tools for improving the competitive position of economic entities of the agricultural sector. The paper substantiates the necessity of formulating theoretical and methodological

approaches to define the criteria, principles and objectives of the system of agricultural enterprise management, which corresponds to the targeted objectives and strategic priorities of the development, provides the extension of a positive economic effect of management.

Keywords: *agricultural enterprises, economic relations, competitiveness, market environment, management system.*

Постановка проблеми. Сучасне національне економічне середовище відзначається деякими ознаками ригідності: затратною структурою соціальних гарантій, що створює бар'єри для виходу з галузі неефективних суб'єктів господарювання, привелювання ендогенних чинників над екзогенними при впливі на економічну ефективність та конкурентоспроможність, що відзначається на результативності та функціональності стратегічного управління. Як наслідок, процеси розвитку підприємств характеризуються несталістю, стагнацією, відсутністю дієвих механізмів управління, що зумовлює необхідність дослідження цілої низки питань, пов'язаних з формуванням ефективною системи управління аграрними підприємствами. Отже, сучасний стан економічного розвитку аграрного сектору та умови господарювання агроформувань вимагають уточнення та розробки теоретичних підходів щодо системи управління аграрними підприємствами в конкурентних умовах функціонування.

Аналіз останніх джерел досліджень. У науковій літературі з питань управління та економіки досліджуються різні підходи до характеристики управління підприємством. Вивченню цього питання присвячені праці В. Алексійчука, В. Бойка, В. Білика, М. Вебера, М. Дем'яненка, С. Дем'яненка, Г. Емерсона, Ф. Зінов'єва, Е. Короткова, А. Кульмана, В. Луцковського, Е. Мінаєва, В. Мухіна, Ю. Новикова, Г. Підлісецького, В. Плаксієнка, В. Пономаренко, Г. Попова, М. Рогози, О. Страхової, Ф. Тейлора, Л. Урвіка, А. Файоля, М. Федорова, Ф. Хміля, Г. Черевка, О. Шпичака, О. Ястремської та ін. Але система управління підприємством, що є предметом даного дослідження, аналізується недостатньо, тому необхідно сконцентрувати увагу саме на її вивченні.

Постановка завдання. Сьогодні підприємства аграрного сектору економіки України функціонують у умовах швидких і широкомасштабних змін конкурентного середовища, постійного коливання споживчого попиту, зміни його детермінантів та інфраструктурних змін. Це обумовлює необхідність проведення дослідження особливостей формування системи управління аграрними підприємствами як складової забезпечення їх конкурентоспроможності в умовах інтегрованого ринкового середовища, а також узагальнення теоретичних і методичних підходів до визначення основних складових та розробки основних критеріїв її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною метою управління агроформуваннями є забезпечення динамічної рівноваги між використанням ресурсів та їх збереженням, що виражається у формуванні підприємствами науково-обґрунтованого підходу до їх розподілу на стадії виробництва. У цьому контексті пізнавальні цінності науки управління засвідчують, що у вона набирає статусу продуктивної сили, спроможної вносити значний вклад у

розвиток агровиробництва ринкового типу, забезпечити високу еколого-економічну ефективність суб'єктів господарювання на землі консолідувати, інтегрувати та організувати в управлінському просторі суспільну поведінку учасників економічних відносин. Таким чином, підприємствам аграрного сектору необхідно вдосконалювати та постійно адаптувати раніше створені механізми функціонування, формувати нові підходи до системи управління [1].

Система управління підприємством – це принципи та механізми прийняття рішень, проходження інформації, планування, а також системи мотивації та матеріального стимулювання [3, с. 17]. Виходячи з сучасних підходів до управління, діяльність підприємства моделюється як сукупність процесів, кожний з яких знаходиться під контролем та управлінням відповідальної особи. Певний набір цих процесів складає основу стандартної системи управління, кожна з яких направлена на реалізацію політики, що сформульована у даній області в свою чергу формується із підсистем (рис. 1).



Рис. 1. Рівні та складові системи управління аграрним підприємством

Джерело: розроблено автором

Організаційна підсистема представляє сукупність форм і методів організації управління підприємством. Економічна підсистема - це комплекс господарських процесів, необхідних для функціонування і розвитку соціальної, технічної та організаційної підсистем. Ця підсистема охоплює процес управління основними та оборотними фондами за допомогою таких методів, як

фінансування та кредитування, форми і системи заробітної плати, матеріальне стимулювання тощо.

Для того, щоб процес управління самокерованими системами міг здійснюватись, потрібно, щоб забезпечувались такі основні умови: наявність причинно-наслідкових залежностей між елементами і принципу зворотного зв'язку; наявність у системі параметрів, вплив на які дозволить змінювати їх стан; цілісність і сталість самокерованої системи; здатність системи реагувати на суб'єкти управління. У процесі управління особливе місце належить причинно-наслідковій залежності, здатній переходити з одного стану в інший, оскільки впорядкування систем може здійснюватись тільки там, де існує мережа причинно-наслідкових зв'язків. Цей процес є прямою протилежністю процесу дезорганізації і, власне, уможливленню стабілізацію системи, забезпечує її розвиток і досягнення поставленої мети. Процес управління можна забезпечити тільки за умови зворотного зв'язку за формулою "суб'єкт управління - об'єкт управління". Іншими словами, суб'єкт управління повинен отримати інформацію про досягнення (чи не досягнення) ефекту від об'єкта управління, належно оцінити її і скоригувати своє рішення із тим, щоб система функціонувала її заданому режимі [7].

А. Файоль сформулював характерні ознаки процесу управління на початку ХХ ст [8]. Відтоді в діяльності підприємств відбулися значні зміни: ускладнилася їх структура, науково-технічна революція в галузі природничих наук привела до виникнення нових складних технологій, стрімке впровадження засобів обчислювальної техніки в різних сферах помітно вплинуло на технологію ухвалення управлінських рішень та на процедуру контролю за виконанням рішення.

Сучасна система управлінських функцій може бути представлена таким переліком основних завдань: координація та інтеграція всіх учасників виробництва щодо досягнення загальної мети; організація взаємодії та підтримка контактів між робочими групами і окремими членами підприємства; збір, оцінювання, обробка та зберігання інформації; розподіл матеріальних і людських ресурсів; управління персоналом (розробка системи мотивації, управління конфліктами, контроль діяльності); контакти із зовнішнім середовищем, ведення переговорів, укладання контрактів, участь у тендерах, маркетингова і рекламна діяльність; розробка і реалізація інноваційно-інвестиційних проектів; планування, контроль за виконанням рішень, корекція діяльності залежно від зміни умов середовища функціонування [5].

Розрізняють дві групи принципів побудови системи управління підприємствами (рис. 2).

Першу групу формують принципи, що характеризують вимоги до формування системи управління, другу - принципи, які визначають напрями розвитку системи управління. Всі принципи побудови системи управління реалізуються у взаємодії. Їх сполучення залежить від конкретних умов функціонування системи управління.

Досліджуючи проблему принципів управління часто робляться посилання на розробки А. Файоля, Г. Емерсона, Ф. Тейлора, М. Вебера, Л. Урвіка і інших.

Їх кількість у кожного з дослідників різна і складає від чотирьох Ф. Тейлора, шести у Л. Урвіка до чотирнадцяти у А. Файоля. З точки зору їх змісту неважко зауважити невідповідність їх вимогам управління.

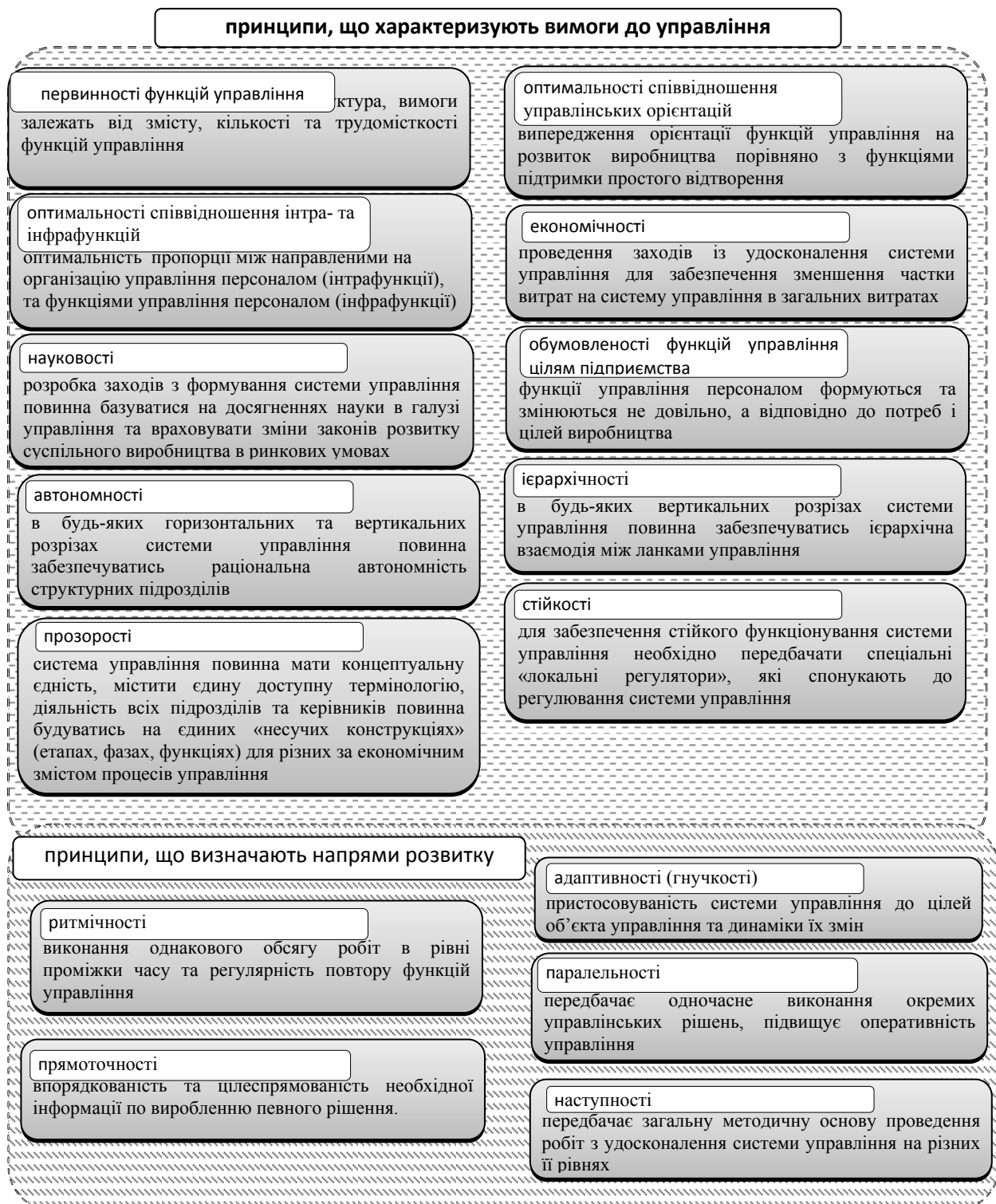


Рис. 2. Принципи побудови системи управління підприємствами

Джерело: розроблено автором

Ці принципи, насамперед адаптовані до потреб галузі народного господарства: сільського господарства, промисловості; машинобудування тощо. Так французький вчений А. Файоль визначив такі принципи управління: поділ

праці, повноваження і відповідальність, дисципліна, єдиноначальство, єдність цілей, підпорядкування особистих інтересів загальному, винагорода, централізація, ієрархія, порядок, справедливість, стабільність персоналу, ініціатива, корпоративний дух [8]. Ф. Тейлор виділяв чотири основних принципи управління: використання наукових методів, вироблених на їх основі стандартів трудових операцій; відбір працівників на основі наукових критеріїв з обліком їхніх здібностей і можливостей досягнення встановлених стандартів та норм; постійне підвищення кваліфікації працівників, забезпечення їх наукової освіти і розвитку; психологічна сумісність, дружнє співробітництво та кооперація адміністрації та працівників [2, с.121].

Надзвичайно важливим аспектом господарської діяльності аграрних підприємств є їх інформаційне забезпечення та роль у системі управління. Інформація є основою при прийнятті рішень для здійснення будь-яких тактичних або стратегічних дій. Вона є товаром і засобом виробництва, що забезпечує підвищення продуктивності праці при використанні новітніх інформаційних продуктів чи технологій у господарській діяльності. Варто зазначити, що не вся інформація, яка надходить до суб'єкта управління, має практичну цінність. Тому вона за своїм змістом, крім такої ознаки, як достовірність, повинна бути ще й цілеспрямованою, своєчасною, ціннісною і надійною. Цілеспрямованість полягає в тому, що інформація має бути такою, що суто відповідає вирішуваній проблемі. Своєчасність тісно пов'язана зі строками подачі інформації суб'єкту управління. Чим оперативніша така інформація, тим вищою буде ефективність управлінського рішення. Цінність виражається в досягнутому ефекті управлінського рішення від поданої інформації. Надійність полягає у подачі гарантованої достовірної інформації суб'єкту управління. Вона насамперед характеризує спосіб отримання і подачі такої інформації споживачу.

Система управління аграрними підприємствами розглядається нами як особлива форма економічних відносин, що має свою логіку розвитку, зміну і розвиток концепцій, це постійний і системний вплив на діяльність його структурних підрозділів для забезпечення узгодженої роботи і досягнення кінцевого позитивного результату. Отже, ефективність управління та злагодженість механізмів має пряму залежність від системи управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів.

Висновки: Ефективність функціонування підприємств та їх позиції на ринку визначаються не лише особливостями їх виробничо-господарської діяльності, специфікою організаційно-правових форм, але й можливостями забезпечення та використання конкурентних переваг, що в значній мірі залежить від рівня його адаптованості до умов ринкової конкуренції та обумовлює необхідність запровадження відповідної системи управління. Саме система управління підприємством є одним із ключових інструментів, що забезпечує підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств на вітчизняному та світовому ринках в умовах функціонування конкурентної системи суспільних відносин. Стратегічними завданнями розробки та реалізації ефективної системи

управління підприємства є досягнення стратегічних та тактичних цілей його діяльності на основі використання механізмів. При цьому умовою вдосконалення методів управління є повне використання внутрішніх можливостей підприємства, тобто утворення такої системи управління, яка б могла своєчасно виявляти, координувати, контролювати, аналізувати, коригувати, планувати, здійснювати внутрішній консалтинг, інформувати вище керівництво про економіку підприємства. Отже, ефективно сформована система управління аграрними підприємствами, що побудована з урахуванням цільових завдань, принципів та вдало поєднаних складових забезпечуватиме інтенсивний розвиток, ефективно управління ресурсами, нейтралізацію та розподіл ризиків, та максимізуватиме довгостроковий позитивний ефект та підвищуватиме конкурентоспроможність суб'єкта господарювання та внутрішньому та зовнішньому ринках.

Бібліографічні посилання:

1. Гавкалова Н. Л. Особливості механізму фінансового управління функціонуванням підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/15.pdf>
2. Кредисов А.И. История учений менеджмента [Текст] / А.И.Кредисов; – Киев: ВИРА – Р, 2000. – 336 с.
3. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Київ: Академвидав, 2003. – 464 с.
4. Кульман А. Экономические механизмы: Пер. с фр./ Общ. ред. Н.И. Хрустальной. – М.: АО Изд. группа: «Прогресс», «Универс», 1993. – 192 с.
5. Монастирський Г.Л. Теорія організації: Навчальний посібник / Г.Л. Монастирський. – К.: Знання, 2008. – 319 с.
6. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України // Економіка України. – 2004. - №6. – с. 4-11
7. Управління земельними ресурсами: Навчальний посібник / В.В. Горлачук, В.Г. В'юн, А.Я. Сохнич; За ред. В.Г. В'юна. – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002. – 316 с.
8. Файоль А. Учение об управлении // Научная организация труда и управления / Под ред. А.Н. Щербаня. – М.: Экономика, 1966. – 362 с.

References:

1. Gavkalova N.L. Osoblyvosti mekhanizmu finansovogo upravlinnia funktsionuvanniam pidpryemstv. – <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/15.pdf>
2. Gal'chins'ky A., Yeshchenko, P., Palkin Ju. (1998). Osnovy ekonomichnikh znan'. – Kyiv: Vishcha shkola. 544 p.
3. Gorlachuk V., V'yun V., Sokhnich A. (2002). Upravlinnia zemel'nymy resursamy. – Mykilayiv: Vyd-vo NaUKMA. 316 p.
4. Ivanov Yu. (2006). Teoretychni osnovy konkurentnoyi strategii pidpryemstva. – Kharkiv: VD «Inzhek». 383 p.
5. Kyrylov Yu. (2015). Kontseptualni zasady konkurentnospromozhnogo rozvytku agrarnogo sektoru ekonomiky Ukrayiny v umovakh globalizatsiyi. –Kherson: OLDI-PLUS. 420 p.
6. Kredisov A.(2000). Istoria ucheniy menedzhmenta. – Kiev: VIRA – P. 336 p.
7. Kuz'min O, Mel'nik O. (2003). Osnovy menedzhmentu. – Kyiv: Akademvydav. 464 p.
8. Kul'man A. (1993). Ekonomicheskkiye mekhanizmy. –Moscow: «Univers». 192 p.
9. Monastyr's'ky H. (2008). Teoriya organizatsii. – Kyiv: Znannia. 319 p.
10. Stanovlennia investytsiynoyi modeli ekonomichnogo zrostannia Ukrayiny (2004). //Ekonomika Ukrayiny. № 6: 4 – 11.
11. Tyshchenko A. (2007). Formirovanie konkurentnoy positsiyi predpriyatiya v usloviyakh

- krizisa. – Kharkov: Inzhnek. 375 p.
12. Fayol H. (1966). Ucheniye ob upravlenii. – Moscow: Ekonomika. 362 p.
 13. The Principles of Scientific Management, F. W. Taylor, Harper & Brothers, New York, 1911.

УДК 338

JEL Classification: J61-62

Гуриева Л.К.

д.э.н., профессор,

Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации
(Владикавказский филиал), г. Владикавказ, (Россия)

Gurieva L.K.

Dr.Econ.Sci., professor,

Financial University under the Government of the Russian Federation
(Vladikavkaz branch), Vladikavkaz, (Russia)

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ ПОДГОТОВКИ РАБОЧИХ КАДРОВ ДЛЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

INSTITUTIONAL FACTORS OF PREPARATION OF PERSONNEL FOR REGIONAL ECONOMY

Рассмотрена общая характеристика современной системы среднего профессионального образования в России и ее регионах, обоснованы главные направления и задачи развития.

Ключевые слова: факторы, влияющие на состояние и развитие системы среднего профессионального образования России, направления развития системы подготовки рабочих кадров в регионе.

The article discusses the general characteristic of the modern system of vocational education in Russia and its regions, justified the main directions and objectives of its development.

Key words: factors affecting the status and development of vocational education in Russia, system development training of the workforce in the region.

Постановка проблемы. Исследования международных организаций, посвященные экономическому развитию России, показывают, что одной из ключевых проблем, создающей серьезные ограничения повышения ее конкурентоспособности является несоответствие системы профессионального образования современным требованиям к качеству человеческого капитала [1]. Именно в силу действия этого фактора, 66 % работодателей предпочитают доучивать и переучивать своих работников на базе собственных образовательных подразделений. А создание собственных центров и программ обучения персонала в целом становится заметной тенденцией в сфере развития кадрового потенциала организаций и предприятий России [2].

Особенно остро проблема нехватки квалифицированных рабочих кадров ощущается в инновационном секторе и высокотехнологичных производствах. Так, по данным исследований Министерства регионального развития России, острый дефицит рабочих для работы на новом оборудовании, с использованием новых современных технологий в 2012–2013 гг. отмечали 65% руководителей предприятий легкой промышленности, 86 % – предприятий машиностроения, 59 % – предприятий строительства [3].

Цель и задачи статьи. Следует отметить, что модернизация системы начального и среднего профессионального образования активно проводится в

рамках реализации приоритетного национального проекта «Образование» и Федеральной целевой программы развития образования, начиная с 2007 года.

Анализ публикаций по теме исследования. Важным событием профессионального образования стала передача в собственность субъектов Российской Федерации федеральных государственных образовательных учреждений среднего профессионального образования в соответствии с распоряжением Правительства Российской Федерации от 29 декабря 2011 г. № 2413-р. Новый вектор развития системы профессионального образования и профессионального обучения задало принятие Федерального закона от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» и государственной программы Российской Федерации «Развитие образования на 2013-2020 годы» [4,5].

Закон «Об образовании в Российской Федерации» внес серьезные изменения в систему начального и среднего профессионального образования. Согласно закону понятие «начальное профессиональное образование» упраздняется. Система среднего профессионального образования стала двухступенчатой и включает в себя подготовку квалифицированных рабочих (служащих) и подготовку специалистов среднего звена [4].

Эта новелла отражает тенденцию профессионального образования во многих странах. Например, в США работает система профессионального обучения «2+2+2»: 2 года длится начальное профессиональное образование, 2 года – среднее и 2 года – высшее.

В рамках одобренной Коллегией Минобрнауки России в июле 2013 года «Стратегии развития системы подготовки рабочих кадров и формирования прикладных квалификаций в Российской Федерации на период до 2020 года» определены главные принципы и цели, а также контуры основных направлений модернизации системы подготовки рабочих кадров. К ним отнесены такие задачи как обеспечение соответствия квалификации выпускников требованиям экономики; консолидация ресурсов бизнеса, государства и образовательных организаций в развитии Системы; широкие возможности для различных категорий населения в приобретении необходимых прикладных умений и квалификаций на протяжении всей трудовой деятельности; успешная социализация и эффективная самореализация молодежи [2].

Результаты исследования. Современная система среднего профессионального образования характеризуется следующими количественными параметрами: общее количество образовательных организаций, осуществляющих подготовку рабочих кадров, составляло в 2012 году 4700 единиц (для сравнения в 1990 году насчитывалось 6931 образовательное учреждение). За период 1990-2012 гг. общее количество учебных заведений сократилось почти в 1,5 раза, при этом количество организаций начального образования уменьшилось более чем в 2,5 раза (с 4328 ед. до 1719 ед.), а количество образовательных организаций среднего профессионального образования постепенно возросло с 2603 единиц в 1990 году до 2981 единиц – в 2012 году. С введением двухуровневой системы

среднего профессионального образования она должна стать более гибкой, организованной и управляемой [2, 5].

Серьезную модернизацию переживает и система среднего образования в регионах России. Впервые за постсоветский период с 2012–2013 учебного года во многих регионах приступили к внедрению форм подготовки кадров на основе социального заказа и государственного задания. В последние годы проведена работа по координации деятельности сети подведомственных учреждений профессионального образования: составлены объективные прогнозы спроса различных отраслей экономики на квалифицированные кадры; усовершенствована нормативная правовая база подготовки специалистов; учреждения СПО приняли участие в приоритетном национальном проекте «Образование»; организована работа по обновлению содержания, форм и методов учебно-воспитательной работы в учреждениях профессионального образования.

Какой новый облик должна получить система среднего профессионального образования в субъектах Российской Федерации, чтобы обеспечить потребности региональной экономики рабочими кадрами и техническими специалистами требуемого уровня квалификации, в нужном объеме? Для ответа на этот вопрос следует различать шесть групп задач развития системы подготовки кадров для региональной экономики России:

1. Задачи в области формирования эффективной территориально-отраслевой организации ресурсов системы профессионального образования в целях адаптации к потребностям прежде всего регионального рынка труда. Для этого необходимо повсеместное внедрение практики анализа рынков труда и формирования прогноза потребностей региональной экономики в трудовых ресурсах в соответствии со стратегическими направлениями и программами социально-экономического развития регионов; формирование перечня востребованных региональной экономикой профессий, специальностей, направлений подготовки; повышение соответствия региональной системы профессиональной подготовки кадров актуальным и перспективным потребностям рынка труда на основе анализа и в соответствии с прогнозом; стимулирование развития механизмов взаимодействия системы профессионального образования с работодателями с учётом потребности рынка труда.

2. Задачи в области развития материально-технической базы образовательных учреждений профессионального образования. Эта задача отдельно прописана в государственной программе. Поэтому в ближайшие годы ожидается открытие на базе учреждений профессионального образования, оснащённых инновационным оборудованием, ресурсных центров профессионального образования по подготовке высококвалифицированных специалистов, переподготовка и повышение квалификации работников, открытие при ресурсных центрах профессионального образования центров сертификации профессиональных квалификаций [2].

3. Задачи в области повышения социального престижа профессионального образования в качестве первоочередных, по нашему

мнению, включают создание системы информационной поддержки мероприятий, имеющих профориентационное значение для школьников, абитуриентов, обучающихся и членов их семей, а также создание автоматизированной информационной системы о перспективных потребностях экономики в трудовых ресурсах, трудоустройстве и карьерном росте выпускников различных учреждений и программ профессионального образования.

4. Задачи в области совершенствования государственно-общественной системы оценки качества профессионального образования, поставленные в Стратегии и в государственной программе [2, 5] предполагают развитие системы общественно-профессиональной экспертизы (аккредитации) образовательных программ подготовки квалифицированных рабочих и специалистов для реального сектора экономики (совместно с региональными и межрегиональными объединениями работодателей); стимулирование участия ведущих работодателей в общественно-профессиональной аккредитации программ профессионального образования, использование её результатов при проведении государственной аккредитации и распределение государственного задания на подготовку кадров и др.; формирование республиканской сети независимых центров оценки и сертификации профессиональных квалификаций.

5. Задачи в области внедрения эффективных финансово-экономических механизмов в систему профессионального образования предполагают совершенствование механизмов формирования контрольных цифр приёма на основе результатов прогноза потребностей региональной экономики в трудовых ресурсах, предоставляемых региональными министерствами экономического развития; развитие механизмов формирования государственного задания на основе прогноза кадровых потребностей; введение нормативной и методической базы для реализации принципов и механизмов подушевого финансирования; стимулирование интереса работодателей к размещению средств на подготовку кадров для нужд производства; мониторинг вопросов социальной защищённости выпускников из социально уязвимых групп.

6. Задачи в области развития кадровых ресурсов системы профессионального образования включают выявление и обеспечение перспективных кадровых потребностей; модульно-накопительный характер повышения квалификации; гибкие и эффективные механизмы переподготовки преподавательских кадров в соответствии с требованиями к изменению структуры профобразования.

Выводы и предложения. В рамках решения этих задач основными направлениями работы по развитию системы среднего профессионального образования региона являются:

- Государственная поддержка системы профессионального образования;
- Реструктуризация и оптимизация сети учреждений СПО;
- Всестороннее развитие социального партнёрства;

- Повышение требований к качеству подготовки, средствами профессионально-общественной экспертизы;
- Возрождение прямых связей учреждений профессионального образования с предприятиями реального сектора экономики.

Библиографические ссылки:

1. UNDP Human Development Report, 2012, New York, Juli 2012.
2. Стратегия развития системы подготовки рабочих кадров и формирования прикладных квалификаций в Российской Федерации на период до 2020 года. Одобрено Коллегией Министерства образования и науки России (протокол от 18 июля 2013 г. № ПК-5вн).
3. Федеральный Закон «Об образовании в Российской Федерации», принятый 29.12.2012 г. № 273-ФЗ.
4. Государственная программа Российской Федерации «Развитие образования» на 2013-2020 годы (утверждена распоряжением Правительства Российской Федерации №2148-р от 22 ноября 2012 года).

List of references:

1. UNDP Human Development Report, 2012, New York, Juli 2012.
2. Strategija razvitija sistemy podgotovki rabochih kadrov i formirovanija prikladnyh kvalifikacij v Rossijskoj Federaciji na period do 2020 goda. Odobreno Kollegiej Ministerstva obrazovanija i nauki Rossii (protokol ot 18 ijulja 2013 g. № ПК-5вн).
3. Federal'nyj Zakon «Ob obrazovanii v Rossijskoj Federaciji», prinjatyj 29.12.2012 g. № 273-FZ.
4. Gosudarstvennaja programma Rossijskoj Federaciji «Razvitie obrazovanija» na 2013-2020 gody (utverzhdena rasporejazheniem Pravitel'stva Rossijskoj Federaciji №2148-r ot 22 nojabrja 2012 goda).

УДК 335

JEL Classification: R31

Манелюк Л.А.,

Нецветаєв В.А.,

к.т.н., доцент,

ДВНЗ «Національний гірничий університет», м. Дніпропетровськ

Манелюк Л.А.,

Нецветаев В.А.

К.т.н., доцент

ГВУЗ «Национальный горный университет», г. Днепропетровск

Manelyuk L.A.,

Netsvetayev V.A.,

Ph.D., Associate Professor,

State Higher Educational Institution "National Mining University", Dnipropetrovs'k

БЕЗПЕКА ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЙНОСТІ

БЕЗОПАСНОСТЬ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В УСЛОВИЯХ УКРАИНСКОЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ

SECURITY OF ELECTRONIC COMMERCE IN CONDITIONS OF UKRAINIAN REALITY

Узагальнено наявний досвід використання електронної комерції в сучасних українських умовах. Розглянуто загальні методи і рекомендації щодо підвищення ефективності та безпеки електронної комерції на підприємствах.

***Ключові слова:** електронна комерція, Інтернет, безпека, сайт, платіжні системи, онлайн платежі*

Обобщен существующий опыт использования электронной коммерции в современных условиях. Рассмотрены общие методы и рекомендации в отношении повышения эффективности и безопасности электронной коммерции на предприятиях.

***Ключевые слова:** электронная коммерция, Интернет, безопасность, сайт, платежные системы, онлайн платежи.*

Were generalized existed experiences of using the electronic commerce in modern Ukrainian conditions. Were considered general methods and recommendations to improve the efficiency and security of e-commerce in enterprises.

***Key words:** e-commerce, Internet, security, site, payment systems, online payments.*

Стрімкий та бурхливий розвиток інформаційних технологій та нових методів ведення бізнесу стало причиною зародження і становлення нового виду підприємницької діяльності – електронної комерції. Не дивлячись на вагомі переваги такі, як відкритість, демократичність, глобальність тощо, Інтернет бізнес є бізнес, де успіх в цілому залежить від виваженої стратегії діяльності, дотримання правил ведення бізнесу та застосування правил безпеки в мережі. Основні цілі електронного бізнесу є такі самі, як і у традиційного, а саме одержання прибутку, генерування грошових потоків і підвищення конкурентних переваг.

До *набору основних інструментів* для організації Інтернет бізнесу належать:

1. Сайт компанії. Вимоги до сайту можуть бути різними. Сайт є основним елементом, з якого бізнес в мережі тільки починається. Це віртуальне представництво (своєрідний офіс) бізнесмена в мережі та обличчя фірми. Кращим варіантом на сьогоднішній день є створення корпоративного сайту на CMS 1С-Бітрікс.

2. Сторінка захвату підписчиків. На цій сторінці зазвичай розташовується безкоштовний бонус (наприклад, електронна книга), пропонується відвідувачеві натомість згоди на отримання листів поштової підписки продавця.

3. Сторінка підтвердження підписки на розсилку. Видається клієнту на екран відразу після заповнення форми підписки. На цій сторінці клієнту пропонується повернутися на свій поштовий аккаунт і активізувати посилання, надіслану поштовим сервером, яка буде служити підтвердженням згоди підписчика на отримання листів автора.

4. Серія листів, в яких продавець відразу висилає посилання на скачування бонусу і м'яко підводить підписчика до сприйняття інформації про платний продукт автора. Серія листів закінчується посиланням на сторінку (міні сайт), що продає, в якому в певному чітко регламентованому порядку виконується реклама платного продукту, і посилання на його покупку.

5. Оплата товару на відповідній веб-сторінці. Для цього використовуються всі можливі способи. Від оплати готівкою кур'єру, оплати переказом грошей на банківський рахунок або за допомогою електронних платіжних систем: WebMoney, PayPal та ін.

6. Лист підтвердження отримання грошей за товар. Надсилається клієнту після оформлення замовлення по електронній пошті.

7. Доставка товару клієнту. Електронним способом, поштовою службою або транспортними засобами продавця.

8. Оформлення документів, що підтверджують купівлю товару клієнтом (акт купівлі-продажу) та гарантійного листа на безкоштовне обслуговування або обмін товару на новий.

Безпека в електронній комерції

Насамперед, і це стосується не тільки сайтів на CMS, необхідно вибрати надійного хостинг-провайдера, що має великий досвід і репутацію серед мережових комерсантів. Спочатку слід вивчити провайдерів, рекомендованих пошуковими системами (що мають найвищий рейтинг у мережі: <http://timeweb.ru/>, <http://www.hostmonster.com/>, <http://beget.ru/> (Яндекс); <http://www.avahost.ru/>, <http://nevohosting.com>, <http://it-host.ws> (Google), <http://mirohost.net/>, <http://hvoosting.ua/>, <http://avahost.ua/>, <http://www.1c-bitrix.ru/partners/hosting.php> – кращий хостинг для сайтів на CMS «1С-Бітрікс» (Meta) та ін.).

Представлена інформація у мережі може використовуватися людьми, для яких вона не призначалася, але які можуть вжити її в своїх особистих цілях, на шкоду інтересів власника. В Інтернеті, перш за все, слід захищатися від

злочинців. Вони можуть збирати особисті дані з метою вчинення крадіжок, обману та ін.

Часто люди забувають, що накопичена на сайті інформація буває повністю знищена і, разом з нею, весь мережевий бізнес. Це може статися з вини конкурентів, недругів, мережевих шахраїв або «просто так» з хуліганських спонукань.

Хостинг-провайдер є діловим партнером, з яким необхідно працювати протягом тривалого часу, навіть якщо особисто власник не стане займатися цим видом надання послуг. В Інтернеті неможливо бути повністю незалежним від будь-кого, треба пам'ятати, що весь час на зв'язку знаходиться весь світ. Це потрібно пам'ятати завжди і приймати належні заходи щодо зберігання бізнес інформації.

Для цього рекомендується щодня зберігати всю інформацію на зовнішніх носіях, як мінімум у двох примірниках і не зберігати копії в межах одного приміщення, на випадок пожежі, розкрадання або інших «випадкових» подій. І навіть цього деколи буває недостатньо.

Загальні правила безпеки в мережі

1. Спочатку потрібно чітко усвідомити, що гроші не можуть приходити просто так, для цього потрібно багато і досить довго працювати, заробіток не буває занадто швидким. Необхідно відкинути думки про швидке збагачення і не розглядати бізнес-пропозиції, в яких обіцяють швидкий і великий заробіток.

2. Необхідно перевіряти, з ким маєте справу, пам'ятати що в Інтернеті можна діяти анонімно, тому не можна довіряти «віртуальним друзям» важливу для інформацію.

3. Не треба намагатися заробляти на кліках, особливо, якщо пропонують великі гроші за клік. Їх неможливо отримати. Спонсори часто вдаються до обману, а у чесних спонсорів заробіток складе \$1-4 на місяць.

4. Не треба вкладати гроші в мережевий маркетинг і різні піраміди. Реально отримує прибуток тільки власник піраміди. Також не слід вкладати гроші в інвестиційні фонди в Інтернеті, онлайн-лотереї, казино і т.д.

5. Зараз великого поширення набули партнерські програми, що обіцяють до 50% комісійних. Не слід довіряти незнайомим, особливо зарубіжним партнерам, перед тим як працювати на когось, а тим більше вкладати гроші в розкрутку партнерських програм, необхідно переконатися в тому, що вони працюють, хоча кожен партнер буде переконувати вас у своїй чесності.

6. Не слід вірити в кряки платіжних систем, чарівні гаманці, генератори кодів поповнення платіжних систем, безкоштовний Інтернет. Також не слід вірити інформації, що представлена на безкоштовних хостингах. Необхідно перевіряти інформацію про власника домену та дату його реєстрації (на предмет сайтів одноденок). Рекомендується читати відгуки про сайт, ввівши його адресу в пошукову систему, також рекомендується вести діалог з власником сайту, зателефонувати йому по телефону, якщо він є на сайті. Також не слід довіряти інформації на форумах, вона обов'язково підлягає перевірці.

7. Не слід мати справу з розсилкою спаму. Не слід нікому висилати ніякі паролі, відкривати незнайомі листи з вкладеннями, качати файли з сумнівних

сайтів. Необхідно купувати товари тільки у автора сайту. Не слід намагатися обдурити інших людей в Інтернеті, краще зберегти репутацію.

Безпека онлайн платежів

1. При здійсненні онлайн платежів існує неабиякий ризик викрадення даних платіжної картки. Перше, що потрібно зробити, це включити SMS-повідомлення при знятті грошей з рахунку. У цьому випадку можна швидко зателефонувати в банк і заблокувати карту і добитися від банку скасування транзакції. Номер цілодобової підтримки клієнтів банку повинен бути завжди в контактах смартфона, який повинен бути завжди під рукою.

2. Також необхідно встановити денний ліміт на зняття коштів. Це не дозволить зловмиснику швидко зняти всі гроші з рахунку.

3. Рекомендується використовувати замість основної кредитної картки, віртуальну карту, на яку перед проведенням платежів необхідно переводити потрібну суму. У разі підозри на розголошення даних віртуальної карти, відразу ж необхідно відкривати іншу віртуальну карту.

4. При оплаті товарів в магазинах з допомогу платіжної картки, треба використовувати тільки безпечне зашифроване з'єднання. Якщо є сумніви, краще сплатувати за товар іншими способами, наприклад цифровою готівкою в якій-небудь досить перевіреної платіжній системі.

5. Більш \$1,2 млрд. за останні кілька років було вкрадено за допомогою фішинга. Спочатку приходять лист з проханням виконати якісь дії у вашій платіжній системі. Коли робиться вхід на сайт, відбувається підміна, і клієнт потрапляє на сайт-копію, де крадуть дані власника рахунку. Нерідко, при здійсненні платежів підсовують номер гаманця, відмінний від номера гаманця магазину, в якому клієнт має бажання зробити покупку. Якщо не перевіряти ці дані, то гроші підуть зловмисникові. Уважно необхідно стежити за тим, на який номер гаманця відправляються гроші. Треба пам'ятати, що віруси трояни, як правило, впроваджуються на комп'ютер з метою крадіжки електронних грошей і платіжних реквізитів.

6. Слід звертати увагу на адресу домену платіжної системи, на яку робиться вхід, зазвичай основну адресу підсвічується більш яскравим світлом в адресному рядку браузера. В адресному рядку браузера, наприклад, в Опері 12, якщо сайт використовує захищений протокол, перед https (s від слова Secure) з'являється слово «Безпечний» і значок замка. На сайтах, де важлива безпека передачі даних, в адресному рядку можна побачити підсвічене зеленим кольором слово «Довірений» і значок замка.

7. Всі сучасні браузери мають механізм визначення небезпечного вмісту. Якщо сайт занесений в базу шахрайських ресурсів, користувач отримує повідомлення, яке важко не помітити.

8. Не слід здійснювати платежі з відкритих (не захищених паролем) мереж Wi-Fi в кафе, ресторанах і т.д., а свою особисту мережу слід захистити належним паролем на роутері. Це потрібно, щоб зловмисники не перехопили трафік і не користувалися мережею.

9. Якщо використовується портативний пристрій для здійснення розрахунків, то треба мати на увазі, що його легко вкрасти і отримати доступ до інформації, що зберігається в ньому.

Безпека браузерів

Сучасні браузери містять засоби захисту, за допомогою яких можна зберегти персональні дані і приховати історію роботи в Інтернеті. У різних браузерах такі режими називаються по-різному.

1. Приватний перегляд (приватність) в Firefox.

2. Режим інкогніто в Google Chrome.

3. У браузері Опера є два режими приватного перегляду.

4. Для забезпечення конфіденційності збереження паролів в браузері краще відключити.

5. Для зберігання персональних даних в захищеному вигляді існує сервіс установника паролів LastPass.com.

Безпечне зберігання файлів

Важливі дані слід зберігати «в хмарі», щоб мати можливість з будь-якої точки світу отримати до них доступ. Незайвим буде також шифрування даних.

Найбільш популярне в Україні хмарне сховище даних, що дозволяє користувачам зберігати свої дані на серверах в хмарі і ділитися ними з іншими користувачами в Інтернеті, є Dropbox. Робота якого побудована на синхронізації даних.

Dropbox дозволяє користувачеві розміщувати файли на віддалених серверах за допомогою клієнта або з використанням веб-інтерфейсу через браузер. При установці клієнтського програмного забезпечення Dropbox на комп'ютері створюється папка, яка синхронізується. Хоча головний акцент технології робиться на синхронізацію і обмін інформацією, Dropbox веде історію завантажень, щоб після видалення файлів з сервера була можливість відновити дані.

Сервіс Wuala є ще одним з популярних і безпечних хмарних сервісів, але ще мало відомий на території України. Дані зберігаються на віртуальному диску, який доступний тільки після запуску програми клієнта. Пароль не передається на віддалений сервер, і перехопити його неможливо. Дані копіюються в зашифрованому вигляді, тому у випадку крадіжки ноутбука клієнт Wuala може бути запущений на іншому комп'ютері і доступ до файлів буде забезпечений.

Безпека при здійсненні покупок в Інтернеті

1. Слід купувати товари тільки в добре відомих і перевірених електронних магазинах, таких як, наприклад, www.rozetka.com.ua. У таких магазинах доставка товару проводиться у фірмові пункти доставки, де їх можна вільно отримати з двотижневою гарантією повернення грошей.

2. Купувати нові товари на інтернет-аукціонах слід тільки після ознайомлення з рейтингом продавця і відгуками про нього інших покупців. Це додасть впевненості в чесності та надійності продавця.

3. Не слід купувати підозріло дешеві нові товари. Вони, швидше за все, виявляться краденими. Під підозріло дешевими маються на увазі товари по західній собівартості або з націнкою менш ніж 50-100 гривень.

4. Купуючи товар у продавця з іншого міста України, слід замовляти доставку післяплатою служби доставки, такої як «Нова Пошта». У цьому випадку можливо оплатити посылку після перевірки її вмісту на відповідність очікуванням. Укрпошта такої можливості не дає.

Розглянуті традиційні інструменти електронної комерції. Дуже серйозне значення в електронній комерції слід приділяти проблемам безпеки в Інтернеті. Відповідні рекомендації дані в цій статті, де розглянуті: загальні правила безпеки в мережі, безпека онлайн платежів, безпека браузерів, безпечне зберігання файлів, безпека при здійсненні покупок в Інтернеті.

Бібліографічні посилання:

1. Литовченко І.Л. Інтернет-маркетинг. Навчальний посібник – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 332 с.
2. Юрасов А.В. Основы электронной коммерции. Учебник для вузов.- М.: Горячая линия-Телеком, 2008. – 480 с.: ил.
3. Нецветаев В.А. Электронная коммерция на промышленных предприятиях : моногр. / В.А. Нецветаев. – Д. : Национальный горный университет, 2014. – 250 с.

List of references:

1. Lytovchenko I.L. Internet-marketynh. Navchal'nyj posibnyk – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2011. – 332 s.
2. Jurasov A.V. Osnovy jelektronnoj komercii. Uchebnik dlja vuzov.- M.: Gorjachaja linija-Telekom, 2008. – 480 s.: il.
3. Necvetaev V.A. Jelektronnaja komercija na promyshlennyh predprijatijah : monogr. / V.A. Necvetaev. – D. : Nacional'nyj gornyj universitet, 2014. – 250 s.

УДК 338

JEL Classification: J61

Суворова С.Д.

кандидат экономических наук

Санкт-Петербургский государственный торгово-экономический университет,
г. Санкт-Петербург, РФ

Куликова О.М.

Санкт-Петербургский государственный университет технологии и дизайна,
г. Санкт-Петербург, РФ

Теванян А.М.

Дипломатическая академия Министерства иностранных дел
Российской Федерации, г. Москва, РФ

Suvorova S. D.

Ph.D. in Economics

St. Petersburg State University of Trade and Economics, St. Petersburg, Russia

Koulikova O. M.

St. Petersburg State University of Technology and Design, St. Petersburg, Russia

Tevanyan A. M.

Diplomatic Academy of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation,
Moscow, Russia

ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОВЕНЬ ЗАНЯТОСТИ НА МИРОВОМ РЫНКЕ ТРУДА

THE INFLUENCE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES ON EMPLOYMENT RATE IN THE GLOBAL LABOR MARKET

Рассмотрена эффективность использования трудового потенциала предприятиями, с учётом особенностей современного состояния и перспектив развития рынка труда, конкуренции между различными рыночными субъектами за привлечение сотрудников необходимой профессиональной квалификации. Дается оценка тенденций возрастания роли интеллектуализации труда, в связи с распространением инновационных технологий и эволюцией уровня занятости.

Ключевые слова: базисные инновации, инновационное развитие, инновационная стратегия, информационные технологии, квалификация сотрудников, рынок труда, современные технологии, трудовой потенциал, трудосберегающие инновации, уровень занятости.

This study evaluates Overall Labor Effectiveness (OLE) in terms of the current state and prospects of labor market development, and competition between different market actors to attract employees with necessary professional qualifications. The study evaluates the trends of increased labor intellectualization role due to the innovative technologies spread and the changes in employment rate.

Keywords: basic innovations, innovative development, innovative strategy, information technologies (IT), employees qualification, labor market, modern technologies, labor potential, labor-saving innovations, employment rate.

Постановка проблемы. Одной из наиболее приоритетных задач, стоящих перед российским правительством, является формирование государственной политики, способной обеспечить инновационное развитие

национальной экономики. Переход страны на более высокий уровень экономического развития невозможен без формирования конкурентоспособной инновационной системы. Для создания которой, необходимо: во-первых, сформировать комплексную систему мер государственного регулирования; во-вторых, повысить спрос на инновации со стороны различных отраслей экономики и эффективность фундаментальной и прикладной науки; в-третьих, преодолеть проблемы в создании качественной инфраструктуры.

Цели и задачи статьи. Инновационная стратегия развития современной России, направленная на формирование инструментов «партнерства науки, государства и бизнеса» и требует постоянного притока высококвалифицированных специалистов. Так как переход к интегрированной и диверсифицированной экономике выдвигает перед руководителями предприятий определенные требования. В связи с чем, в качестве основной стратегической цели успешного развития коммерческой деятельности является эффективно-рациональное развитие рынка труда.

Результаты исследования. Современные технологии, в различных сферах предпринимательства, приводят к росту индекса деятельности основных сотрудников, усилению инновационной составляющей производства и повышению уровня жизни. Эффективность использования трудового потенциала предприятиями, напрямую, зависит от создания и развития рынка труда, конкуренции между различными рыночными субъектами за привлечение сотрудников необходимой квалификации.

Рабочей силой, в настоящий момент, является индивидуальная способность к труду, выступающая его важнейшим атрибутивным свойством. Реальной производительной способностью она становится лишь в процессе непосредственного соединения с базисными инновациями, с развитием информационных и коммуникационных технологий, характеризующих качество рабочей силы.

В современной экономике, развернута борьба за мировое лидерство в области высоких информационных и коммуникационных технологий, позволяющих приобрести бесспорные аналитические и социальные преимущества, которые помогут обеспечить даже надежность систем национальной безопасности.

Эксперты Конференции ООН по торговле и развитию (ЮНКТАД) утверждают, что информационные технологии могут обеспечить конкурентные преимущества предприятий за счет использования аутсорсинга. В процессе, которого руководители предпринимательских структур приобретают высококвалифицированные трудовые ресурсы, но самостоятельно осуществляют управление операционными процессами [1].

Опыт европейских стран продемонстрировал, что технологические новшества отнимают рабочие места в малопродуктивных и низкодоходных отраслях экономики (например, в агропромышленном комплексе). При этом они способствуют повышению производительности труда, позволяющей инвестировать сферы сервиса, высоких инженерно-технических и биотехнологий, где существует необходимость создания новых рабочих мест.

Высокоэффективный технологический уровень положительно влияет на уровень занятости.

В разных странах существует собственная специфика соотношения технологического прогресса к уровню занятости населения.

Например, в Японии, наиболее эффективной считается построение структуры массового производства и потребления, способной на базе повышенной конкурентоспособности поддерживать рост занятости и производительности.

В США наблюдаются серьезные темпы увеличения рабочих мест, но, в основном, они являются низкооплачиваемыми и низкопроизводительными в сфере традиционных услуг. В Европейских странах для борьбы с растущей международной конкуренцией, предприятия вводят трудосберегающие технологии, увеличивающие производство продукции, с одновременным снижением рабочих мест.

Анализируя европейские характеристики, которые Бойе определяет как «способ регулирования» (например: государственная экономическая политика, формирование и использование стратегии бизнеса в области труда и качественно новых технологий), внедрение инноваций приведет к сокращению занятости в субъектах Евросоюза, а если быть точнее, то на территории современной Европы. Тем не менее, внедрение инноваций в процессы производства является необходимым для функционирования конкурентного рынка.

Видимо, общая тенденция заключается в том, что в настоящее время нет системного структурного соотношения между распространением инновационных технологий и развитием уровня занятости по всем отраслям экономики и промышленности. Существующие рабочие места модернизируются, создаются новые, но количественное соотношение между потерями и выгодами различается по отдельным странам, отраслям или регионам и даже предприятиям, в зависимости от регулирования хозяйственной деятельности субъектов рынка, конкурентоспособности используемых стратегий, институциональной среды и положения на международном рынке.

Результативный результат взаимодействия инновационных технологий и занятости в практической деятельности зависят от макроэкономических тенденций, проводимой экономической политики и социополитических факторов. В следствии чего, появляются абсолютно новые модели занятости персонала, основанные на индивидуальном рабочем графике.

Эксперты ЮНКТАД дают ряд рекомендаций, относительно упорядочности технологизации и информатизации производственного процесса. Согласно их мнению, основополагающим звеном является построение рациональной стратегической системы управления человеческими ресурсами. Необходимо пояснять потенциальным работникам выгоду внедрения инновационных технологий, разрабатывать программы профессиональной переподготовки и социальной защиты сотрудников, находящихся под угрозой увольнения, учитывая процессы совершенствования производственной деятельности. [2].

В целом, трудосберегающие инновации требуют дополнительного обучения новых сотрудников, которые по мере приобретения необходимых навыков, повышают их производительность. Положительным результатом является то, что инновационные технико-технологические прогрессы предъявляют новые требования к квалификации персонала, тем самым способствуют повышению их уровня образования. Знания и информация составляют большую часть создаваемой стоимости в товарах и услугах. Это отражается в росте наукоемкой продукции, затратах на исследования и разработки, удельного веса «высоких технологий» в ВВП.

Инновации являются источником процесса трансформации рынка труда, с целью приспособления трудового потенциала к производственным процессам, путем наращивания знаний и дальнейшей материализацией в иных материальных благах.

По мнению экспертов ЮНКТАД, в экономике знаний за прошедшие 20 лет произошло четыре важных события [1].

- Значительный рост создания знаний, возникший в результате увеличения исследовательских бюджетов;

- Знания представляют собой весомый экономический продукт или услугу, часть информационной экономики, рыночную информацию, а также конкурентное преимущество при капиталовложении в значительную часть материальных активов;

- Знания являются коммерческим продуктом, следовательно, проблема защиты прав интеллектуальной собственности, актуализирована на международном уровне и получила признание в виде Соглашения по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (ТРИПС) [4];

- Открытость экономики и отсутствие препятствий для свободного для перемещения товаров, услуг и факторов производства; создание новых возможностей, которые способствуют распространению знаний и умений.

Возрастание роли интеллектуализации труда в формировании спроса на труд, проявляется в ряде тенденций, главными из которых являются:

1. Потенциальный рост высокотехнологичной продукции в структуре производства экономически развитых стран (20-25% совокупного экспорта).

Трудоресурсное обеспечение, рассматриваемого процесса, заключается в количественном и качественном удовлетворении растущего спроса на высококвалифицированных специалистов (инженеров, аналитиков, научных работников и др.).

Формирование эффективного спроса на высококвалифицированных работников объективно повышает производительность труда и снижает издержки производства, что в современных условиях является важным для поддержания конкурентоспособности предприятий.

2. Повышение требований к качеству привлеченного труда, продиктовано растущей заинтересованностью иностранных транснациональных компаний в привлечении высококвалифицированного персонала с возможностью практики совмещения деятельности.

То есть, для разных стран мира характерен активный процесс

перераспределения рабочих мест – утверждение более квалифицированного труда с одновременным сокращением занятости низкоквалифицированных сотрудников.

Эксперты Организация Экономического Сотрудничества и Развития (ОЭСР) отмечают, что процесс перераспределения рабочих мест приводит к их ежегодному обновлению в размере 10-15%. Кроме того, около 50-60% созданных рабочих мест приходится на высококвалифицированных работников.[3].

3. Интеллектуализация труда положительно влияет не только на материальную сферу производства, в которой все сильнее закрепляется сегмент высококвалифицированного персонала, но и на сферу услуг (финансы, торговля, логистика, таможенное сопровождение, транспорт, бытовое обслуживание и т.п.).

Перераспределение рабочих мест осуществляется посредством насыщения категориями работников, способных внедрять инновационные элементы в свою деятельность.

4. Повышение спроса на качественное выполнение профессиональной деятельности основывается на влиянии научно-технического прогресса и развитии информационных технологий.

Следовательно, усиление конкурентоспособности национальных экономик становится возможным за счет стимулирования спроса на всеобщие развитых специалистов, обладающих знаниями и умениями внедрять инновационные методы хозяйствования в сочетании с активной интеграцией в мировое информационное поле.

Как результат, наибольшим спросом пользуются такие категории работников, как управленцы, инженерно-технический персонал и т.п. Именно эти профессиональные группы обладают мощным инновационным и интеллектуальным потенциалом развития, что делает возможным длительный экономический рост.

5. Расширение сферы инновационных технологий влияет на структуру ВВП, посредством роста доли добавленной стоимости, созданной именно за счет их привлечения.

Отметим, что активизация спроса на труд с доминирующей долей применения инновационных технологий наблюдается в следующих областях экономики: телекоммуникационные услуги, производство оргтехники, программное обеспечение, производство высокотехнологичной техники и др.

6. Рост спроса на высококвалифицированных работников приводит к углублению различий в оплате труда.

Выводы и предложения. На фоне постоянного роста доходов квалифицированного персонала, снижаются доходы сотрудников низкой квалификации. В целях сдерживания негативной тенденции поляризации доходов населения – прогрессивные страны мира ориентируются на целенаправленное формирование творческого потенциала людей, оплата труда которых вполне соответствует их личному вкладу в производство, что, в свою очередь, является результатом полученного высокого образовательно-

квалификационного уровня, знаний, умений, навыков и интеллектуальных способностей и т.п.

Библиографические ссылки:

1. International trade and development Report of the Secretary-General 2013 г. ЮНКТАД / www.unctad.org
2. Information Economy Report 2013. The Development Perspective. ЮНКТАД / www.unctad.org
3. «Поддержка инвестиций в капитал знаний, рост и инновации» Публикация ОЭСР / <http://oecdru.org/zip/9213028e5.pdf>
4. Приложение 1С: «Соглашение ТРИПС».

List of references:

1. International trade and development Report of the Secretary-General 2013 г. ЮНКТАД / www.unctad.org
2. Information Economy Report 2013. The Development Perspective. ЮНКТАД / www.unctad.org
3. «Podderzhka investicij v kapital znaniy, rost i innovacii» Publikacija OJeSR / <http://oecdru.org/zip/9213028e5.pdf>
4. Prilozhenie 1S: «Soglashenie TRIPS».

УДК 330.1

JEL Classification: A13, B41, N10, O10, O30, Q50

Якімцов В. В.

к.е.н., доцент

кафедри економіки підприємства

Національний лісотехнічний університет України

Якимцов В. В.

к.э.н., доцент

кафедры экономики предприятия

Национальный лесотехнический университет Украины

Yakimtsov V.V.,

PhD in economic sciences

Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТЕОРІЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ (СИНЕРГЕТИКИ)

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ТЕОРИИ САМООРГАНИЗАЦИИ (СИНЕРГЕТИКИ)

THE MAIN PRINCIPLES OF SELF-ORGANIZATION THEORY (SYNERGETICS)

У статті розглянуто основні принципи теорії самоорганізації, ідей універсальної взаємопов'язаності усіх еволюційних процесів із урахуванням у них фактора часу. Подано основні характеристики, що необхідні для того щоб система розглядалась як самоорганізована. Представлено суттєвий чинник природничого обґрунтування ідей універсального еволюціонізму - теорія еволюції біосфери та ноосфери В.І. Вернадського.

Ключові слова: Синергетика, теорія самоорганізації, система, ноосфера, біфуркація, флуктуація, дисипативна структура.

В статье рассмотрены основные принципы теории самоорганизации, идеи универсальной взаимосвязанности всех эволюционных процессов с учетом фактора времени. Представлены основные характеристики, которые необходимы для того чтобы система рассматривалась как самоорганизующаяся. Представлен существенный фактор естественного обоснования идей универсального эволюционизма - теория эволюции биосферы и ноосферы В.И. Вернадского.

Ключевые слова: Синергетика, теория самоорганизации, система, ноосфера, бифуркация, флуктуація, диссипативная структура.

The article discusses the basic principles of self-organization theory, the ideas of universal interconnectedness of all evolutionary processes, taking into account their time factor. The basic characteristics that are required for the system was seen as self-organizing. Presented by significant natural factor study ideas of universal evolutionism - the theory of evolution of the biosphere and the noosphere V.I. Vernadsky.

Key words: Synergetics, theory of self-organization, system, noosphere, bifurcation, fluctuation, dissipative structure.

Постановка проблеми. Синергетика, як основа теорії самоорганізації, на сьогодні має й досі дискусійний, неоднозначний вимір, характер як у вчених-теоретиків так і практиків-експериментаторів. У сучасному суспільстві загалом, а у науці зокрема, роль поглибленого та усебічного вивчення процесів, явищ, якостей тощо стає невід'ємною частиною досліджень. На основі наукових знань

раціоналізуються усі форми суспільного життя, удосконалюються виробничі, природознавчі, технологічні та інші аспекти розвитку суспільства.

Разом із тим радикально змінюється й сама система наукового пізнання. Тут проходять інтенсивні процеси диференціації та інтеграції знань, розвиваються комплексні та міждисциплінарні дослідження, нові способи пізнання-дослідження, нові методології, елементи картини світу, сучасні технології та обладнання тощо. Усе це надає можливості вченим розширювати та поглиблювати свої дослідження, поєднувати класичне й неklasичне природознавство, зрозуміти природу складних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з суттєвих чинників природничого обґрунтування ідей універсального еволюціонізму є теорія еволюції біосфери та ноосфери, автором якої є видатний вчений ХХ століття В.І. Вернадський. За його визначенням біосфера – це цілісна система, що володіє найвищим ступенем самоорганізації і здатністю до еволюції [1].

У своєму вченні В.І. Вернадський досить аргументовано та усебічно глибоко розглядає вплив антропогенних факторів на біосферу й визначає можливість їх суттєвих впливів на кінцевий результат – шлях еволюції біосфери, а в подальшому й ноосфери, зміна структури біосфери Вернадський зазначив, що все виразніше спостерігається інтенсивне зростання впливу одного виду живої речовини – цивілізованого людства на зміну біосфери. Під впливом наукової думки і людської праці біосфера переходить у новий якісний стан – ноосферу.

В.І. Вернадський зазначав, що можливості людини з її розумом та технікою такі значні, що вона може втручатися у розвиток-еволюцію, хід геологічних, фізичних, хімічних, природних, соціальних процесів на Землі та навіть докорінно змінювати їх.

Формулювання цілей статті. Розглянути основні принципи синергетики (теорії самоорганізації).

Виклад основного матеріалу дослідження. Класичне й неklasичне природознавство об'єднує одна загальна риса, їх предмет пізнання-дослідження – це прості (замкнуті, ізольовані, оборотні у часі) системи. Однак, таке розуміння предмету пізнання є сильною абстракцією. Адже замкнуті системи – це скоріше механізми, що діють за певними правилами. У всесвіті, як доведено вченими, таких систем меншість.

Узагальнююча більшість реальних систем, що існують і розвиваються – це відкриті системи. Такі, що обмінюються енергією, речовинами, якість та інформацією як між собою так і з оточуючим їх середовищем. До такого роду систем відносяться біологічні та соціальні системи, які найбільше цікавлять людство в його розвитку.

Для того щоб система могла розглядатися як самоорганізована, вона повинна мати мінімум такі характеристики:

1. Система повинна бути термодинамічно відкритою. Вже у другій половині ХІХ століття теорія еволюції впевнено довела, що еволюція у Всесвіті не призводить до зниження рівня організації та зменшення різноманіття форм матерії. Навпаки, історія та еволюція Всесвіту розвивають її в протилежному

напрямку – від простого до складного, від найнижчих форм організації до найвищих, від менш організованого (хаотичного) до більш організованого. Інакше кажучи, коли Всесвіт «старіє» він набуває все більш складну організацію, набуває можливостей самоорганізації – удосконалення.

Самоорганізація починає розглядатися як одна з основних властивостей рухомої матерії та включає усі процеси самоструктурування, саморегуляції, самовідтворення. Вона виступає як процес, що призводить до утворення нових структур. Досить тривалий час самоорганізація асоціювалась з функціонуванням, розвитком лише живих систем, а щодо об'єктів неживої природи то вважалось, що вони еволюціонують лише в бік безладу, руйнування та хаосу.

Постало важливе та принципове питання про взаємовідносини неживої матерії й живих форм. Необхідні нові, принципово інші ідеї побудови фізичної картини світу.

Тривалий час функціонування фізичної науки виключало з її розгляду так званий «фактор часу», приділяючи увагу процесам стійкості, однорідності, рівноваги, порядку та сталості розвитку тощо. Головними об'єктами класичної науки були замкнуті системи. «фактором часу», розвитку – здебільшого нехтували, вважаючи його вплив на процеси, явища несуттєвим, оборотним. Однак уже з кінця XIX століття перед вченими почали поставати питання «позачасового» характеру фізичної картини світу.

Формулювання другого начала термодинаміки, згідно з яким запас енергії у Всесвіті є вичерпним, надало поштовху розробці нової концепції реальної фізичної картини світу та процесів, що в ньому відбуваються.

Постає питання дослідження взаємозв'язків й взаємообміну закритих та відкритих систем, що обмінюються енергією, речовинами, інформацією, властивостями, пам'яттю, тощо, між собою та світом у цілому, здобуваючи при цьому нову енергію розвитку, еволюції.

Відкриті системи – це системи, що підтримуються у визначеному стані за рахунок безперервного притоку ззовні речовини, енергії, інформації, що притаманні визначеному часі. Вони є невірноважені, незворотними та фактор часу в них - важливий елемент. Події, що описують відкриті системи є невідтворюваними, а це означає, що час має вектор та спрямованість.

2. Другою принциповою характеристикою системи, що самоорганізується, є можливість описати її динамічними нелінійними рівняннями.

У відкритих системах, що самоорганізуються, поряд із закономірним та необхідним фактором, ключовим є те, що випадкові, флуктуаційні процеси можуть стати настільки сильними та впливовими на загальний результат, що призведуть до руйнування системи.

Невірноваженість відкритих систем породжує вибірковість системи, її незвичні реакції на зовнішній вплив середовища, в якому вона функціонує. Невірноважені системи мають здібність сприймати відмінності у зовнішньому середовищі й враховувати їх у своєму функціонуванні. Отже, такі системи можуть бути описані лише системами нелінійного характеру, при цьому

неможливий принцип «суперпропозиції» - тобто ситуації коли сумісні дії А та Б викликають такі ефекти, які не мають нічого спільного з результатами впливу А та Б поодиноці. Нелінійні системи, що є неврівноваженими та відкритими, самостійно вибудовують та підтримують неоднорідність у середовищі.

Процеси, що проходять у нелінійних системах, дуже часто мають пороговий характер – при плавному змінненні зовнішніх умов поведінка системи змінюється скачкоподібно. Іншими словами – у станах далеких від рівноваги дуже слабкі, нечуттєві імпульси можуть підсилюватися до гігантських хвиль, які руйнують вже складену структуру й сприяють її радикальній, якісно новій зміні.

Наслідки такого роду взаємодії у відкритій системі та середовищі у якому вона функціонує – непередбачувані й надзвичайні.

3. Третьою характеристикою самоорганізованої системи є умова відхилення її значень від рівноваги перевищували критичні значення.

В експериментальних дослідженнях І. Пригожина та його учнів було продемонстровано, що віддаляючись від рівноваги, термодинамічні системи набувають принципово нові властивості та починають підкорятися особливим законам. При сильному відхиленні від рівноваги у відкритих системах виникає новий тип динамічної матерії, названий Пригожиним – «дисипативна структура» [2].

Дисипативність можна визначити як якісно своєрідне макроскопічне проявлення процесів, що протікають на мікрорівні, коли випадкові процеси здатні породити перехід від одного рівня самоорганізації до іншого, кардинально перетворюючи систему, яка самоорганізується. Неврівноважене протікання великої кількості мікропроцесів набуває деякої інтегральної характеристики на мікрорівні, яка якісно та принципово відрізняється від того, що відбувається з кожним окремим її елементом. Завдяки дисипативності в неврівноважених системах можуть спонтанно виникати нові типи структур, здійснюватися переходи від хаосу й безладу до порядку та організації, виникати нові динамічні стани матерії. Описуючи цей механізм Пригожин підкреслював, що визначальне значення в такого роду процесі розвитку будуть мати внутрішні характеристики стану системи, перегрупування її компонентів і т.д.

Для дисипативних структур характерним є ситуація, що позначається як виникнення порядку через флуктуації, які є випадковим відхиленням величин від їх середнього рівня, значень.

Іноді ці флуктуації можуть посилюватися, тоді існуюча організація не витримує та руйнується. У такі переломні моменти (точки біфуркації) виявляється принципово неможливим перебачити в якому напрямку буде відбуватися подальший розвиток, чи стане система хаотичною або перейде на більш високий рівень впорядкованості є предметом широких та довготривалих але у той же час дуже актуальних досліджень.

Випадковість у цей час підштовхує те, що залишилось від системи, на новий рівень, шлях розвитку, а після його вибору знову вступає в силу детермінізм і так триває до наступної біфуркації. При цьому виявляється, що чим складніше система, тим більшу чутливість вона має по відношенню до

флуктацій, а це означає, що навіть незначні флуктації, посилюючись, можуть змінити структуру, і в цьому сенсі наш світ постає як позбавлений гарантій стабільності.

І. Пригожин та П. Гленсдорф сформулювали універсальний критерій еволюції – це математичне правило, суть якого полягає у такому: термодинаміка (за певних умов) не лише не вступає в протиріччя з теорією еволюції але й може прямо перебачити виникнення нового [3]. Це є вірним для процесів як неживої так і живої матерії. Це дозволило розширити клас систем, що зорганізуються, коли явища самоорганізації можливо застосовувати як до неживої природи так і до живої – біологічних та соціальних процесів.

Е. Янг розвинув цю концепцію в своїй роботі «Прогнозування науково-технічного прогресу». Еволюція за Янгом – це цілісний процес, складовими частинами якого є фізико-хімічний, біологічний, соціальний, екологічний, соціально-культурний процеси. Джерелом космічної еволюції Янг визначає порушення симетрії у Всесвіті; космосі – перевагу речовини над антиречовиною, виникнення гравітаційних, електромагнітних сил тощо [4].

Е. Янг – консультант «Організації економічного співробітництва та розвитку» більш відомої як «Римський клуб», міжнародної міжурядової наукової організація до якої входять не більше 100 чоловік з різних країн. На замовлення різноманітних фірм, країн виконує складні наукові розробки в медицині, філософії, природознавстві та в прогнозуванні майбутнього людства.

На наступному етапі еволюції виникає «життя» - тонка понадструктурна фізична реальність, ускладнення якої призводить до коеволюції організмів та екосистем у результаті чого в подальшому виникає соціальна еволюція, при якій виникає специфічна якість, пов'язана із розумовою діяльністю. Тим самим Е. Янг включає у Всесвіт, що самоорганізується, людину, що надає глобальній еволюції гуманістичний зміст.

Така концепція надає можливості створити загальнонаукову картину світу на основі ідей універсального еволюціонізму. Вона пропонує бачення світу, в якому всі рівні його організації, будуть генетично взаємопов'язані між собою. Основою цього напрямку, бачення виступають не лише філософські ідеї, а й реальні досягнення конкретних наук, синтезовані в рамках цілісного уявлення про Всесвіт, що самоорганізується.

Сучасні концепції самоорганізації створюють реальні передумови, дозволяють збільшити теоретичні знання, уявлення між еволюційною біологією та фізикою, зокрема вирішити протиріччя між теорією біологічної еволюції й термодинамікою.

4. Нарешті, щоб система могла розглядатися такою, що самоорганізується, вона повинна задовольняти ще такій умові. Процеси в системі повинні відбуватися кооперативно, взаємопов'язано.

Теорія самоорганізації, описана в термодинаміці неврівноважених процесів, виявляє важливі закономірності розвитку світу. Але життя, проблеми еволюції й розвитку живої природи тривалий час не вписувалися в теорію термодинаміки та її другого начала.

Лише сучасні концепції, ідеї термодинаміки неврівноважених систем і синергетики мають світоглядне та методологічне значення, оскільки завдяки їм виявилось можливим обґрунтувати уявлення про розвиток фізичних систем і включати ці уявлення у фізичну картину світу.

Суттєвим внеском у розробку методології універсального еволюціонізму стало застосування в біології ХХ століття ідей кібернетики та теорії систем, що, у свою чергу, стимулювало процеси синтезу еволюційних уявлень та ідей системного підходу.

Одним з суттєвих чинників природничого обґрунтування ідей універсального еволюціонізму є теорія еволюції біосфери та ноосфери, автором якої є видатний вчений ХХ століття В.І. Вернадський. За його визначенням біосфера – це цілісна система, що володіє найвищим ступенем самоорганізації і здатністю до еволюції [1].

Біосфера – це простір, де мешкає все живе, отже все взаємопов'язане та впливає один на одного, а результат їх життєдіяльності – простір, що розвивається й самоорганізується. Все живе, що існує в біосфері неодмінно пов'язано із неживою матерією. Розрив таких зв'язків може призвести до непередбачуваних наслідків, аж до загибелі життя на Землі [1].

На поверхні Землі відбуваються багаточисельні та різноманітні хімічні, фізичні, біологічні процеси й явища де взаємодіють як живі організми так і неживі, тверді речовини, предмети. Результатом такої взаємодії в решті решт стає утворення якісно нової еволюційної ситуації, що оптимально пристосована до нових умов існування - тобто самоорганізувалась.

Окрім геологічних, фізико-хімічних, еволюційних процесів на Землі, що відбувалися мільйони років, на даний момент, принаймні за останні 150-200 років, на процеси еволюції (розвитку) біосфери сильно впливає цілеспрямована діяльність людини. Це й стрімка зміна природи як такої та хижацьке видобування корисних копалин, зміна течії рік та їх забруднення, тощо; й розвиток надприродних технологій та елементарне надмірне використання природних ресурсів з викидами в довкілля продуктів переробки, життєдіяльності людини, отруйних, токсичних та небезпечних речовин тощо, що не можуть поглинатися й перероблятися природнім шляхом у природі (воді, надрах, повітрі).

Отже, для подальшого ефективного розвитку (еволюції) біосфери не можна нехтувати вищезазначеним фактором і він (фактор впливу діяльності людини на біосферу, а в подальшому і ноосферу) стає суттєвим чинником організованості біосфери та ноосфери.

Організованість біосфери повинна розглядатися як ваги, що рухаються (коливаються) у визначених межах від середньої їх величини та володіти динамічною рівновагою.

У результаті саморозвитку й під впливом антропогенних факторів у біосфері можуть виникнути такі стани, які призводять до якісної, суттєвої зміни її підсистем-складових.

У своєму вченні В.І. Вернадський досить аргументовано та усебічно глибоко розглядає вплив антропогенних факторів на біосферу й визначає

можливість їх суттєвих впливів на кінцевий результат – шлях еволюції біосфери, а в подальшому й ноосфери, зміна структури біосфери Вернадський зазначив, що все виразніше спостерігається інтенсивне зростання впливу одного виду живої речовини – цивілізованого людства на зміну біосфери. Під впливом наукової думки і людської праці біосфера переходить у новий якісний стан – ноосферу.

В.І. Вернадський зазначав, що можливості людини з її розумом та технікою такі значні, що вона може втручатися у розвиток-еволюцію, хід геологічних, фізичних, хімічних, природних, соціальних процесів на Землі та навіть докорінно змінювати їх. Це, як передбачав Вернадський, надасть біосфері нової якості, «переведе» біосферу у новий її стан – ноосферу (noos – з грецької розум, дух), «сферу розуму», у якій людина стане основною рушійною силою. Ноосфера – це етап розвитку біосфери, на якому людина, свідомо використовуючи свої знання й досягнення, буде підтримувати існування біосфери та позитивно впливати й сприяти її розвитку та удосконалення [1].

Ноосфера відрізняється від біосфери величезною швидкістю розвитку. За концепцією ноосфери (за Вернадським) людство перетворилося на найпотужну геологічну силу на планеті за досить короткий історичний період розвитку Землі – лише за 500 років. У цей час воно навчилося не лише ефективно використовувати, переробляти природні ресурси але й створювати нові форми речовин (синтетика), нові види енергії (парова, електрика, атомна). Людство освоїло біосферу й одержало набагато більшу ніж інші організми незалежність від довкілля та владу над ним.

Вчення Вернадського про ноосферу включає чотири основні положення:

1. Ноосфера – історично останній стан геологічної оболонки біосфери, що перетворюється діяльністю людини й буде лише удосконалюватися разом із розвитком наукової думки людства.

2. Ноосфера – сфера розуму та праці людства. Праця, що відбувається постійно, удосконалюється, призводить до нових видів, форм та якостей життя на Землі.

3. Зміни біосфери обумовлені як свідомою та несвідомою діяльністю людини.

4. Розвиток ноосфери пов'язаний і є невід'ємною складовою розвитку соціально-економічного життя людства.

Визначальною тезою вчення Вернадського про ноосферу є твердження, що людина завжди залишається складовою частиною природи, а потужність впливу діяльності людини на довкілля зрівнялась із наймогутнішими силами природи та природними процесами.

У працях В.І. Вернадського зазначені конкретні умови, необхідні для створення та існування ноосфери:

- заселення людством усієї планети;
- різке удосконалення засобів зв'язку та можливостей обміну між країнами (транспортних, інформаційних тощо);
- розширення меж біосфери, вихід у Космос, освоєння Всесвіту;
- відкриття нових джерел енергії;

- рівність людей усіх рас, релігій, світоглядів;
- свобода наукової думки й наукового пошуку від політичних, філософських, релігійних побудов тощо;
- розумне перетворення природи Землі з метою забезпечити її спроможність задовольнити усі матеріальні, естетичні й духовні зростаючі потреби населення;
- продумана система підвищення добробуту та рівня життя населення (викорінення голоду, злидні), надзвичайне зменшення хвороб. Це забезпечить людству свободу мислення, надасть можливостей вільно обмінюватися інформацією на самому високому рівні;
- збільшення ролі широких народних мас у вирішенні питань політики (зовнішньої та внутрішньої);
- виключення війн із життя суспільства.

Оцінюючи роль людського розуму та наукової думки як планетарного явища В. Вернадський дійшов таких висновків:

1. Хід наукової творчості є тією силою, якою людина змінює біосферу.
2. Зміни відбуваються незалежно від людської волі, стихійно як природній процес.
3. Оскільки середовище життя є організованою оболонкою планети – біосферою, то входження нового чинника її зміни – наукової роботи людства є природним і невід’ємним процесом переходу біосфери у нову форму – фазу ноосфери.

На шляху перетворення біосфери у ноосферу виникають нові за якістю кругообіги речовин, основні ознаки яких такі:

- збільшується обсяг матеріалу, що вилучається з надр Землі – розробки корисних копалин стають глибшими, масштабними й широкими (включаючи морські шельфи, гірські регіони, льодяні простори, пустелі тощо);
- відбувається масове, хижацьке споживання продуктів фотосинтезу минулих геологічних епох (нафта, вугілля тощо);
- антропогенні процеси в біосфері, що відбуваються на сучасному етапі не накопичують енергію, а лише розсіюють її;
- масово створюються речовини, яких раніше в біосфері не існувало і до яких вона не може пристосуватись (синтетика, чисті метали, хімічні засоби та сполуки).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Фундаментом концепції ноосфери В. Вернадського є створення ним вчення про біосферу як цілісну планетарну оболонку. Вона відображає стихійний процес переходу біосфери у новий еволюційний стан – ноосферу, під впливом соціальної наукової думки і праці людства. Цей процес зумовлений виникненням і різким прискоренням науково-технічного розвитку, прогресу у ХХ столітті.

Головним соціальним двигуном переходу біосфери у ноосферу є різко збільшена творча активність народних мас, прагнення її до максимального наукового знання.

Єдиною життєздатною соціально-економічною і політичною основою побудови ноосфери є взаємодія суспільства з природою, створення умов співробітництва, гармонійного життя.

Актуальність концепції ноосфери зумовлена тим, що її освоєння дало новий поштовх до вирішення багатьох світоглядних, теоретичних і суто практичних проблем. Зокрема, більшість ноосферних досліджень має екологічне спрямування, оскільки у концепції ноосфери фіксується принципово нова єдність суспільства та природи, висвітлюються особливості людини в біосфері, які притаманні сучасній добі.

Попри все, вчення Вернадського про ноосферу залишилось незакінченим і на сьогодні ведуться широкі дискусії щодо окремих його аспектів. І хоча на сьогодні ми спостерігаємо реалізованими на практиці майже усі ті ознаки, за якими В. Вернадський відрізняв ноосферу від попередніх станів біосфери (хоча усе може й змінитися у будь-який момент), ніколи не можна буде точно визначити час з якого перехід біосфери в ноосферу можна буде вважати завершеним. На сьогодні ми спостерігаємо саме такий етап еволюційного переходу біосфери у новий стан – ноосферу.

У концепції Вернадського життя постає як цілісний еволюційний процес, включений в якості особливої складової у космічну еволюцію.

Отже, еволюційна теорія і створена на її основі концепція біосфери та ноосфери вносять істотний внесок в обґрунтування ідей універсальної взаємопов'язаності усіх процесів і демонструють незворотний характер еволюційних процесів з урахуванням у них фактора часу.

Бібліографічні посилання:

1. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / Вернадский В.И.— М.: Айрис-пресс, 2004. — 576 с.
2. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. / Пригожин И., Стенгерс И. — М.: Прогресс, 1986. — 432 с.
3. Гленсдорф П., Пригожин И. Термодинамическая теория структуры, устойчивости и флуктуаций. / Гленсдорф П., Пригожин И. - — М.: Едиториал УРСС, 2003. — 282 с.
4. Янг Е. Прогнозування науково-технічного прогресу. / Янг Е. - М.: Прогрес, 1974.

List of references:

1. Vernadskyy V.Y. Byosfera y noosfera / Vernadskyy V.Y.- M.: Ayrys-press, 2004. - 576 s.
2. Pryhozhyn Y., Stenhers Y. Poryadok yz khaosa. Novyy dyaloh cheloveka s pryrodoy. / Pryhozhyn Y., Stenhers Y. - M.: Prohress, 1986. - 432 s.
3. Hlensdorf P., Pryhozhyn Y. Termodynamycheskaya teoryya struktury, ustoichyvosty y fluktuatsyy. / Hlensdorf P., Pryhozhyn Y. - M.: Edytoryal URSS, 2003.- 282 s.
4. Yanh E. Prohnozuvannya naukovo-tekhnichnoho prohresu. / Yanh E. - M.: Prohres, 1974.

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
Економіка і Фінанси**

**SCIENTIFIC JOURNAL
Economics and Finance**

№ 12, 2015

**Журнал включено до Російського індексу наукового цитування (РИНЦ)
Index Copernicus International**

Матеріали публікуються українською, російською й англійською мовами

Засновник і видавець: Дробязко Світлана Ігорівна
E-mail: ecofin.at.ua@gmail.com
Сайт: <http://ecofin.at.ua>
Поштова адреса: 49107, м. Дніпропетровськ, а/с 5720
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 20225-1025-Р

Віддруковано: ПП Шевелєв Є. О.
52005, с. Ювілейне, вул. Фрунзе, 8/11.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
Серія ВОО № 677317 від 11.01.2007 р.
Формат 60/84/8 Підписано до друку: 28.12.2015 р. Наклад 150 прим.

